

Reformer og praksis

– uddannelserne i folketingsåret 2014–2015

Af Signe Holm-Larsen

Indhold

Folkeskolen efter reformens første år – forældrenes førstevalg?	116
De frie skoler i fortsat vækst	129
Gymnasiet fik socialt taxameter, men endnu ikke en reform	132
Adgangskrav og praktikpladsproblemer i erhvervsskolerne	138
Fremdrift og dimensionering i de videregående uddannelser	140
Reformer og kvalitet.....	146

Følgende bilag kan findes på hjemmesiden www.uddannelseshistorie.dk

- Bilag 1. Udvalgssammensætning på uddannelsesområdet i folketingsåret 2014-15
- Bilag 2. Eksempel på kriteriebeskrivelse ved national test i dansk/læsning, profilområde sprogforståelse
- Bilag 3. Oversigt over Thorning-Schmidt-regeringens forslag til gymnasiereform
- Bilag 4. Praktikpladsskabende initiativer
- Bilag 5. Nye mål for Bologna-processen 2015
- Bilag 6. Anden lovgivning 2014-15

Folketingsvalget 18. juni 2015 gav en lille mandatfremgang til Socialdemokraterne (S), men en langt større tilbagegang for regeringspartneren Radikale Venstre (RV) og for støttepartiet Socialistisk Folkeparti (SF). Det kunne en fremgang for det andet støtteparti Enhedslisten (EL) og støtte fra det nye parti Alternativet (ALT) ikke opveje. Helle Thorning-Schmidt (S) tog konsekvensen på valgnatten og gik af. Som partiformand blev hun erstattet af Mette Frederiksen (S). De “blå” partier, Venstre (V), Dansk Folkeparti (DF), Liberal Alliance (LA) og det Konservative Folkeparti (KF), fik med i alt 90 mandater et enkelt mandat mere end “rød blok”, dvs. foruden regeringspartierne S og RV også Socialistisk Folkeparti (SF), Enhedslisten (EL) og det nye parti Alternativet (ALT) samt de fire nordatlantiske mandater. Se oversigten over sammensætningen af de to udvalg på uddannelsesområdet i bilag 1.¹

¹ Artiklens bilag er ikke trykt, men findes alene digitalt på www.uddannelseshistorie.dk/arbogen/arbøger efter årgang/årbog 2015.

Den blå blok pegede på Lars Løkke Rasmussen (V) som ny regeringsleder på trods af en tilbagegang på hele 13 mandater for Venstre. Forskellene mellem de blå partier var dog for store til, at der kunne dannes en fælles flertalsregering, og resultatet blev en Venstre-mindretalsregering – ikke set siden Hartling-regeringen (V) 1973-75, som med 22 mandater fik en levetid på knap 14 måneder. Den nye smalle V-regering – denne gang dog med 34 mandater bag sig – tiltrådte 28. juni 2015. Undervisningsministerposten gik til den 35-årige Ellen Trane Nørby (V), som blev minister for børn, undervisning og ligestilling og afløste Christine Antorini (S), mens Esben Lunde Larsen (V) blev ny uddannelses- og forskningsminister efter Sofie Carsten Nielsen (RV).² For den tidligere undervisningsminister Christine Antorini (S) blev det et dårligt valg med en tilbagegang i personligt stemmetal på 21,3 %, selvom hendes parti i hendes egen valgkreds Nordsjællands storkreds gik frem fra 18,8 % til 22,6 %. Pressen kommenterede det bl.a. således: “Når halvdelen af landets kommuner har lavet særaftaler om lærernes arbejdstid, så må konklusionen være, at resultatet i 2013 (red.: regeringsindgrebet ved OK13 med lov 409) ikke var det helt rigtige ude i virkeligheden (...) Kombinationen af de nye arbejdstidsregler og den omfattende skolereform har desværre mange steder givet folkeskolen et knæk (...) Selvom enigheden har været bred i Folketinget om såvel indgreb i lærerkonflikten og vedtagelsen af skolereformen, så står en undervisningsminister mere på mål på valgdagen end så mange andre. Det giver pote i medgang og koster i modgang”³ Den nye blå regering fremsatte ikke lovtiltag på uddannelsesområdet i den ultrakorte 2. samling, men nåede alligevel at påvirke kommunernes budgetter og derigennem folkeskolernes økonomi, ved at der i regeringsgrundlaget indgår, at “kommunerne skal indarbejde et omprioriteringsbidrag i det kommunale udgiftsloft på 1 % om året fra 2016” – ifølge formanden for KL Martin Damm, venstre-borgmester i Kalundborg, et sparekrav på 2,5 mia. årligt, som ikke kan undgå at berøre folkeskolerne.⁴

Overenskomstforhandlingerne foråret 2015 blev ikke så voldsomme som de sidste i 2013, hvor det turbulente forløb endte med regeringens lockoutstop med lov 409.⁵ Danmarks Lærerforenings (DLF) ønske om en tilbagerulning af indgrebet blev af KL forlods klart afvist, uanset at DLF havde fået moralsk støtte hos

² Ellen Trane Nørby, f. 1980 og medlem af Folketinget fra 2005, er cand. mag. i kunsthistorie; fra 2007 kultur- og mediepolitisk ordfører og social- og ligestillingsordfører. Esben Lunde Larsen, f. 1978 og medlem af Folketinget fra 2011, er cand.theol. fra Københavns Universitet 2008 og ph.d. 2012; uddannelses- og forskningsordfører 2012-15 og SU-ordfører 2011-13.

³ Frederiksborg Amts Avis' leder 25.6.2015 1. sektion s. 10. Se også *Uddannelseshistorie 2013* s. 140-143 og *2014* s. 176-177.

⁴ Regeringsgrundlaget “Sammen for fremtiden” blev præsenteret af Lars Løkke Rasmussen ved regeringens tiltræden 28.6.2015. Folkeskolen.dk 29.6.2015.

⁵ Se *Uddannelseshistorie 2013* s. 131-140.

FN-organisationen International Labour Organization (ILO).⁶ Forhandlingerne indledtes medio december 2014 med udveksling af parternes krav, og allerede 15. februar 2015 indgik KL og Lærernes Centralorganisation (LC) en ny treårig overenskomstaftale med ikrafttræden 1. april 2015. Aftalen indbragte lærerne et ekstra løntrin og mere fokus på forberedelsestid.⁷ Kort efter kostede de af og til lettere kaotiske forhandlinger om ny arbejdstidsaftale for lærere tilsyneladende – forløbet er omfattet af en fortrolighedsklausul – KL-topforhandleren Sine Sunesen direktørjobbet, fordi KL ifølge TV2 News mente, at hun havde været for eftergivende over for lærerne.⁸ Hendes modpart Anders Bondo Christensen, der forhandlede for lærerne, var “virkelig målløs” over fyringen og mente, at KL i stedet burde have givet “hende en bonus, for det har været nogle enormt vanskelige forhandlinger”. Efter aftaleindgåelsen opstod i øvrigt en endnu uløst uenighed om fortolkningen af det såkaldte arbejdstidspapir, aftalens bilag 1.1; DLF mente, at det var et krav, at skolelederen drøftede forberedelsestid med hver enkelt lærer, mens KL var uenig. Undervejs er der dog skabt en vis fleksibilitet, idet 63 af landets 98 kommuner pr. august 2015 har indgået lokalaftaler el. lign. om lærerarbejdstid for skoleåret 2015-16. Også de statslige og gymnasiale lærere fik en lønstigning og mulighed for at indgå lokalaftaler.⁹

Ministerbetjeningsreglen er den nye offentlighedslovs mest kontroversielle bestemmelse. Administrationen af den følges som lovet ved lovens vedtagelse i 2013 tæt af Folketingets Ombudsmand.¹⁰ Han har i det forløbne år derfor bedt alle ministerier om at opgøre antal aktindsigtssager, hvor den såkaldte ministerbetjeningsregel har været benyttet, samt i hvor mange af disse sager de som led i meroffentlighed alligevel valgte at udlevere materialet. Ombudsmanden tager efterfølgende stilling til, i hvilket omfang han vil indhente og gennemgå konkrete sager.

⁶ ILO, grundlagt 1919, har sekretariat i Geneve. ILO's trepartsstruktur sikrer lige stor vægt til organisationer, arbejdsgivere og regeringer. Danmark har ratificeret kernekonventionerne om organisationsret og kollektive forhandlinger, men ikke konvention 154, der handler om fremme af kollektive forhandlinger. ILO, som her altså ikke havde kompetence til aktiv indgriben, udtalte, at regeringen burde have inddraget foreningen på lige fod med KL i udarbejdelsen af lov 409, og at samarbejdet mellem regeringen og KL om lockouten var for tæt. Folkeskolen.dk 26.11.2014.

⁷ Forhandlingsfællesskabets formand Anders Bondo Christensen, formand for DLF, og KL's chef-forhandler Michael Ziegler (KF), borgmester i Høje-Taastrup Kommune, mødtes til forhandling 7.1., 23.1. og 13.2.2015. Folkeskolen.dk 8.10.2014, 7.1. og 15.2.2015. Dr.dk 10.8.2015.

⁸ Avisen.dk 5.3.2015.

⁹ Resultatet blev lønstigninger på ca. 3,5 % over de næste tre år, øremærket barsel til fædre og forhøjet ATP. Forhandlingsparter var Moderniseringsstyrelsen og Centralorganisationernes Fællesudvalg (CFU), som er en samarbejdsorganisation, der løser fælles problemer for statsansatte. Parterne i CFU er Akademikerne (AC for hhx og htx og GL for stx og hf), Stats- og Kommunal Ansattes Forhandlingsfællesskab (SKAF) samt Offentligt Ansattes Organisationer (OAO). Formand for CFU er Flemming Vinther og næstformand Anders Bondo Christensen. Folkeskolen.dk 12.3., 16.3., 29.5., 24.6. og 11.8.2015 og Gymnasieskolen.dk 18.12.2014 og 15.1., 10.2., 4.3. og 24.3.2015.

¹⁰ Se *Uddannelseshistorie 2013* s. 129-130.

Folkeskolen efter reformens første år – forældrenes førstevalg?

Reduktionerne i folkeskolen fortsatte sommeren 2015, hvor 98 selvstændige folkeskoler blev til 30 skoler med fælles ledelse og undervisning på flere matrikler, så der august 2015 findes i alt 1420 offentlige skoler, dvs. et fald på 4,6 % fra året før. De kommunale udgifter pr. folkeskoleelev er over en 12-årig periode (2002-13) faldet støt fra godt 58.000 kr. til ca. 51.000 kr., formentlig dels pga. større klasser via skolesammenlægninger, dels fordi specialundervisningsmidlerne ikke i fuld udstrækning er fulgt med over i den inkluderende undervisning.¹¹ De færre skoler giver færre ledere, så i perioden 2008-12 er der blevet knap 14 % færre folkeskoleledere til blot 2,4 % færre elever. En sådan "lederudtynding" kan risikere at sætte dele af reformen på "standby", advarede Skolelederforeningens formand Claus Hjortdal, mens formanden for forældreorganisationen Skole og Forældre Mette With Hagensen fandt udviklingen "hamrende problematisk", og Dorte Lange, næstformand i DLF, mente, at resultatet var "fuldstændigt uansvarligt, og det er ikke med til at give en folkeskole, som bliver forældrenes førstevalg". Også Pernille Schnoor (S) var betænkelig: "Kommunerne sparer på folkeskolerne og lukker skoler. Forældrene trækker deres ressourcestærke børn ud. Det styrker ikke vores velfærdssamfund, det er ikke godt for den sociale lighed, og det er ikke godt for vores indsats for at inkludere børn i skolen. Fortsætter tendensen, vil vi om ikke så mange år have flere privatskoler end folkeskoler."¹²

Det første år med *folkeskolereformen i praksis* viste støt stigende utilfredshed blandt forældrene til børnene i landets folkeskoler. Således konstaterede Skole og Forældre ved parallelle undersøgelser i september 2014 og maj 2015 en stigning fra 23 % til 37 % i antal forældre, som er utilfredse eller meget utilfredse med reformen efter det første år.¹³ Undersøgelserne viste, at forældrene er mest kritiske med hensyn til lektiehjælpen, hvor utilfredsheden er vokset fra 26 % til 44 %, mens mere end en tredjedel er utilfredse med bevægelse i skoletiden og den længere skoledag. Mette With Hagensen håbede "virkelig, at bunden er nået nu", og hun tilføjede, at "kommunerne har sparet på folkeskolen gennem de sidste mange år. Der er ingen vej uden om flere penge til folkeskolen, både i de kommunale budgetter og i økonomiaftalen mellem kommunerne og Finansministeriet". Hun mente derfor, at det var den nye undervisningsministers vigtigste opgave, at "sør-

¹¹ Sommeren 2015 blev 19 folkeskoler nedlagt og 79 sammenlagt til 30 skoler med fælles ledelse og undervisning på flere matrikler. De i skoleåret 2014-15 i alt 1488 offentlige skoler (1313 folkeskoler og 175 specialskoler for børn) blev i 2015-16 reduceret til i alt 1420 offentlige skoler, dvs. et fald på 4,6 %. Kilde: DLF's lærerkredse, folkeskolen.dk 23.4.2015. Udgifterne pr. elev er beregnet af Kommunernes Revision (BDO) for Danmarks Lærerforening, mens Kommunernes og Regionernes Løndatakontor (KLR) har beregnet faldet i antal lederstillinger til i alt 528 stillinger, nemlig fra 3.832 til 3.304 juni 2010-juni 2014, dvs.. Ritzau og Politikens forside, begge 29.9.2014, samt Politiken.dk 17.11. og 18.11.2014 og folkeskolen.dk 23.9.2014.

¹² Pernille Schnoor var formand for Børne- og Skoleudvalget i Hørsholm Kommune indtil folketingsvalget 2015, hvor hun blev medlem af Folketinget. Frederiksborg Amts Avis 10.1.2015 s. 12.

¹³ Tv2.dk 10.6.2015 og Skole-forældre.dk 15.6. og 1.7.2015.

ge for en god kvalitet i og en tilstrækkelig finansiering af folkeskolen”. Ellen Trane Nørby svarede hertil, at hun ikke agter at “lukke øjnene for de ting, der ikke fungerer”, og at justeringer vedr. bl.a. inklusion, lektiecafeer og understøttende undervisning var under overvejelse.¹⁴ Irritationen over især *de lange skoledage* betød i øvrigt også starten af facebookgruppen ‘Forældre imod den nye folkeskolereform’, som august 2015 organiserede sig som en tværpolitisk forældreforening “Folkeskoleforældre”, så der nu er to forældreforeninger på grundskoleområdet. I det følgende belyses nogle af de felter, hvor implementeringen af reformen især har skabt debat.

Et af de mest omdiskuterede tiltag er den *understøttende undervisning*, også kaldet UU-tid, og beskrevet i folkeskolelovens § 16 a (UU-tidens indhold) og § 16 b (mulighed for tolærerordninger). Et vigtigt element er her den *lektiehjælp*, som de Konservative som part i folkeskoleforligskredsen ikke ville være med til at gøre obligatorisk før et folketingsvalg. De såkaldte lektiecafeer, der i det forløbne skoleår ofte har haft et ret tilfældigt præg, har været skemalagt sidst på skoledagen og er blevet tilrettelagt højt forskelligartet, hvad angår bl.a. holdstørrelser, bemanning og lokaler. Nogle steder har der således været 20-29 elever eller flere pr. voksen, så den enkelte elev ikke har fået mere hjælp her end ved normal klasseundervisning; og har den voksne ikke lige været til at kontakte, ja, så er spil og snak en nærliggende mulighed. Det har betydet, at mange elever, både de skoletrætte, de, som ikke kunne koncentrere sig i et højt støjniveau, og de, der foretrak egne fritidsaktiviteter, fravalgte lektiecafeen.¹⁵ Det kan så ikke lade sig gøre efter folketingsvalget, og lektiehjælp er fra august 2015 obligatorisk; og hvis eleverne ikke vil have lektiehjælp, må de vælge faglig fordybelse. Lektiehjælp kan varetages af såvel lærere som pædagoger, mens faglig fordybelse varetages af lærere. Ikke uventet mente DLF, at det er lærere og ikke pædagoger, som skal varetage lektiehjælpen: “Det er altså den eneste måde, vi kan give en ordentlig og kvalificeret hjælp til dem (red.: eleverne), så de ikke spilder deres tid,” udtalte Dorte Lange. Det er på denne baggrund, at en 9.-klasseelev Casper Greve Jensen gik et skridt videre og i et debatindlæg i Politiken betegnede lektiehjælpen som “et heldagsfængsel for mindreårige”, og han mente, at man burde “rette fejlene og udgive en heldagsskole 2.0 med masser af forbedringer”. Det åbne spørgsmål er vel også på dette punkt, hvor store beløb kommunerne kan og vil allokere til folkeskolen.

¹⁴ Folkeskolen.dk 2.7.2015.

¹⁵ Bestemmelserne er uddybet i bekendtgørelse nr. 813 af 2.7.2015 om obligatorisk lektiehjælp og faglig fordybelse med tilhørende vejledning og hjemlet i lov nr. 1641 af 26.12.2013, jf. *Uddannelseshistorie 2014* s. 177. Se også Danmarks Evalueringsinstituts rapport *Inspiration til arbejdet med skolereformen - De første erfaringer med en længere og mere varieret skoledag*, udgivet 4.8.2014. Pressemeddelelse fra Undervisningsministeriet.dk 3.7.2015 og Ritzau 14.8.2014, samt rundspørge af Jyllands-posten.dk til 200 skoleledere 15.8.2014, P1 Radioavisen 14.8.2014 og folkeskolen.dk 18.5.2015.

I det hele taget har spørgsmålet, om og med hvor meget *reformen er underfinansieret*, været et af årets hede debattemner i folkeskolen. Således mente 76 % af skolecheferne, at reformen har øget ressourcebehovet, især på grund af den længere skoledag, mens 78 % kunne konstatere et øget træk på vikarmidlerne på grund af både sygefravær og efteruddannelse.¹⁶ Hertil kommer så det indledningsvis omtalte omprioriteringsbidrag fra ultimo juni 2015, som ifølge kommunalforskeren Roger Buch tvinger kommunerne til at finde yderligere besparelser på skoleområdet. Også Claus Hjortdal påpegede, at reformen ikke var “så velfinansieret, som man blev stillet i udsigt”, hvad der fik både Annette Vilhelmsen (SF) og Alex Ahrendtsen (DF) til at erklære, at “hvis det viser sig, at den er underfinansieret, har regeringen et kæmpe forklaringsproblem”.¹⁷

Endnu et af mange læreres og forældres kritikpunkter er læreres manglende *tid til forberedelse og rettelser*, efter at aften- og weekendarbejde ved lov 409 som udgangspunkt blev afløst af krav om fuld tilstedeværelse på skolen i dagtimerne.¹⁸ Men i en undersøgelse fra september 2014 tilkendegav 79 % af lærerne, at de ikke kunne nå alle opgaver i skoletiden, og 82 % syntes, at de mødte op dårligere forberedt til undervisningen. I en tilsvarende lidt senere undersøgelse blandt 1270 københavnske lærere angav 75 %, at de i mindre eller slet ingen grad oplevede balance mellem den til rådighed stående tid og opgavernes løsning, mens en fjerdedel ikke oplevede at kunne forberede sig ordentligt, og en tredjedel svarede, at der kun sjældent var tid til at løse arbejdsopgaverne tilfredsstillende. Den krævede tilstedeværelse på skolen delte her vandene, idet nogle lærere var glade for at kunne gå hjem kl. 16 og så holde fri, mens andre savnede selv at kunne bestemme, hvornår de ville forberede sig.¹⁹ Navnlig rettelser i de ældste klasser kunne blive kraftigt forsinket, når det ikke kunne nås i skoletiden – med sen og mindre effektiv feedback af færre opgaver til eleverne og sort samvittighed hos lærerne som resultat.

Folkeskolereformen betød en forøgelse af elevtimetallet for bl.a. at styrke skolens *faglighed*. Men ved skoleårets udgang viste det sig, at skolerne i knap halvdel af landets kommuner ikke havde opfyldt *skoleugens planlagte minimumstal*. Især på 4.-7. klassetrin var det galt, idet flere end 5 % af skolerne ikke havde givet eleverne det krævede antal fagtimer.²⁰ Ikke uventet var det specialskoler og specialklasser, der havde færrest fagtimer, idet der her er tradition for at prioritere dansk og matematik højere end øvrige fag; og blot 72,5 % af specialskolerne hav-

¹⁶ Undersøgelse foretaget af Epinion for Danmarks Lærerforening. Berlingske 11.7.2015.

¹⁷ Folkeskolen.dk 21.10.2014 og 19.1.2015.

¹⁸ *Undersøgelse af folkeskolereformens virkninger på lærernes arbejdsliv* er foretaget af Scharling Research for fagbladet Folkeskolen i perioden 15.-24. september 2014. Folkeskolen.dk 22.10. og 3.12.2014.

¹⁹ B.dk 3.2.2015.

²⁰ Den faglige undervisning skal ved 40 skoleuger omfatte 30 timer for bh.-3. klassetrin, 33 timer for 4.-6. klassetrin og 35 timer for 7.-9. klassetrin. eller som årstimetal henholdsvis 1200, 1320 og 1400 timer; hertil kommer UU-tiden. Folkeskolen.dk 8.5.2015.

de planlagt med en fuld skoledag. Det er fagligheden – et af reformens kerneområder – der anfægtes, både når eleverne ikke får det foreskrevne timetal, og når undervisningstimer læses af ikke-læreruddannet personale, jf. kravet om læreruddannelse i folkeskolelovens § 28; eksempelvis havde en pædagogmedhjælper i en midtjysk kommune i skoleåret 2015-16 fået tillagt undervisning i en 3. klasse i fagene historie, natur/teknologi og billedkunst; skolelederens begrundelse for skemalægningen var en presset økonomi.²¹ Skoleåret 2015-16 bliver som det første år med obligatorisk lektiehjælp/faglig fordybelse en lakmusprøve på, om fagligheden kvantitativt styrkes. Som påvist ved sidste års undersøgelse af elevtimetal er antallet af fagtimer med reformen godt nok øget, men stadig ikke på højde med fagtimetallet i 1960'erne.²² Viser det sig, at et stort antal elever ud fra dette års erfaringer med lektiecafeer i stedet vælger faglig fordybelse, og bliver denne besat med læreruddannet personale og organiseret i almindelige klassestørrelser, bliver regningen dyr! Kan og vil kommunerne betale den? Kun hvis al lektiehjælpstid konverteres til fordybelsestid forestået af uddannet personale, kommer det faglige timetal på højde med 1960'ernes. Hertil kommer det åbne spørgsmål, om fagligheden så også får kvalitet.

Folkeskolereformen indeholdt – ligeledes begrundet i ønsket om at styrke fagligheden – også et krav om *kompetencedækning* med målsætningen om, at 85 % af undervisningen i 2016 skal udføres af lærere med linjefag eller tilsvarende kompetencer og 90 % i 2018. At der imidlertid er et stykke vej til opfyldelsen af dette mål, ses af skolernes indberetninger af lærerkompetencer til UNI-C for skoleåret 2013-14, som Ugebrevet A4 har fået aktindsigt i; det er især galt i fag som kristendomsundervisning og natur-teknik, men det kniber også i matematik og engelsk.²³ Uanset at vurderingen af en lærers undervisningskompetence er et skolelederansvar, anbefaler professionshøjskolerne, at lærerne deltager i såkaldte kompetenceafklaringsamtaler i professionshøjskole-regi, så de kan få papir på deres undervisningskompetencer. Kompetencedækning kan opnås ved efteruddannelse, jf. bl.a. A.P. Møller Fondens generøse folkeskoledonation på 1 mia. kr. over de næste fire-seks år.²⁴ Da midlerne imidlertid er øremærket til efteruddannelse og derfor ikke kan bruges til dækning af de medfølgende vikarudgifter, og da de kommunale budgetter er stramme, har kommunerne kun kunnet udnytte knap 60 % af de afsatte midler i 2014.

Nogle kommuner valgte en snæver fortolkning af lov 409 og krævede fuld lærertilstedeværelse på skolen. Det gav skoleåret en turbulent start, på nogle skoler

²¹ Folkeskolen.dk 29.7.2015.

²² Se Signe Holm-Larsen: "Hvor længe gik de egentlig i skole?" i *Uddannelseshistorie 2014* s. 103-134.

²³ Ugebrevet A4 13.8.2014 og folkeskolen.dk 8.5.2015. Se *Uddannelseshistorie 2014* s. 180.

²⁴ Samarbejdspartnere i projektet er fagbladet Folkeskolen sammen med Professionshøjskolen UCC, Undervisningsministeriet, Danmarks Lærerforening og Børne- og Kulturchefforeningen. Folkeskolen.dk 14.8.2014.

med *lærerflugt*, fordi udsigten til at skulle arbejde efter bestemmelserne i lov 409 fremmede lysten til at gå tidligt på pension eller skifte til privatskoler eller skoler i kommuner, der havde indgået en “fælles forståelse” om en mere fleksibel arbejdstidstilrettelæggelse. På en enkelt skole i en nordsjællandsk kommune søgte halvdelen af lærerkollegiet ved sommerferien 2014 nye græsange, og i en sydlig omegnskommune til København skulle lærerne benytte stempelur – det tog dog kun få måneder, før et flertal i den pågældende kommunalbestyrelse besluttede sig for mere fleksible arbejdstidsregler.²⁵ Efteråret 2014 medførte på mange skoler et højt *lærerfravær* med et heraf følgende *dræn af vikarkontoen* – noget, man jævnt hen klarede ved at lade eleverne sidde alene, mens naboklassens lærer holdt opsyn.²⁶ Frans Ørsted Andersen, lektor ved DPU (Danmarks Institut for Pædagogik og Uddannelse, Aarhus), henførte det til de nye arbejdstidsregler med mere undervisningstid og mindre, skemalagt forberedelsestid, da det var “blevet sværere for skolelederen at finde en ledig lærer, fordi nu er det deres forberedelsestid, de skal bruge på at være vikar. Og den tid har de fået mindre af ... kommunerne har skudt sig selv foden her, for hvad skal skolelederne så gøre?”

Med reformen er den såkaldte *uddannelsesparathedsvurdering* rykket fra 9. til 8. klasse. Denne første uddannelsesparathedsvurdering i 8. klasse gav anledning til en vis uro, da knap 24 % af alle elever på dette klassetrin blev vurderet ikke-uddannelsesparate.²⁷ Uddannelsesparathedsvurderingen er hidtil foretaget af Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU-centrene), der blev oprettet 1. januar 2004, efter at vejledningen i folkeskolerne igennem et kvart århundrede var blevet varetaget af skolevejledere, der som regel var en efteruddannet lærer på skolen. I en tiårig periode var det så UU-vejledere, som vejledte folkeskolens ældste elever. Men ved erhvervsskolereformen i 2014, som blev delvis finansieret ved besparelser i vejledningen på 140 mio. kr., blev der skåret ca. 200 vejlederstillinger. Til gengæld skulle vejlederne så alene tage sig af folkeskolens ikke-uddannelsesparate elever, som man skønsomt ansatte til 20 %. De resterende 80 % skulle klare sig med gruppevejledning, og for dem skulle lærerne så foretage uddannelsesparathedsvurderingen. Men det fik næsten systemet til at bryde sammen i foråret 2015, da UU-vejlederne stadig skulle sætte deres digitale signatur på samtlige ansøgninger til ungdomsuddannelser.

August 2015 blev *3. generation af Fælles Mål*, obligatoriske, efter at de i skoleåret 2014-15 frivilligt er blevet anvendt af 500-600 skoler. Fælles Mål 3 er som sine forgængere obligatoriske for alle fag og klassetrin, bortset fra faget håndværk

²⁵ Folkeskolen.dk 4.8., 7.8. og 12.11.2014.

²⁶ Af Politiken Researchs undersøgelse blandt ca. 1.200 folkeskoler fremgik, at på knap 20 % af skolerne sidder eleverne i varierende grad alene i undervisningstiden. Politiken.dk 19.12.2014.

²⁷ Skole og Forældres nyhedsbrev 5.4.2015. Folkeskolen.dk 12.3., 13.4. og 24.4.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2003* s. 228-232 og *Uddannelseshistorie 2014* s. 196.

og design, hvor der i det kommende skoleår er en forsøgsordning.²⁸ 10.-klasse-målene – også for de tre nye valgfag på 7.-9. klassetrin: madværksted, jordbrug og virksomhedsfag, der også kan tilbydes som anden undervisningsaktivitet i 10. klasse – er opbygget som på de foregående klassetrin med overordnede kompetencemål og underliggende færdigheds- og vidensmål og med øget vægt på uddannelsesparathed og overgang til ungdomsuddannelser. De første to af de nye valgfag er en del af den nye erhvervsrettede 10. klasse *eud10*, som starter august 2016.²⁹ Som et led i implementeringen af Fælles Mål 3 har Undervisningsministeriet, især via sine nu 75 (juli 2015) læringskonsulenter, promoveret begrebet læringsmålstyret undervisning. I tilslutning hertil har nogle sat spørgsmålstegn ved, hvordan en sådan målstyring berører læreres metodefrihed. Der stilles dog ikke krav om brug af særlige metoder, men alene om at undervisningsmålene nås, så lærerens frihed til ud fra folkeskolelovens § 18, stk. 4, i samarbejde med eleverne at vælge vejen/metoden til at nå disse mål står uanfægtet.³⁰

Nyt er også en årlig *national trivselsmåling*, som adresserer reformens tredje hovedmål om bedre trivsel i skolen, og hvis resultater skal indgå i skolens kvalitetsrapport. Den første måling gennemført i perioden januar-marts 2015 med ca. 470.000 elever (børnehaveklasse-9. klasse) viste bl.a., at langt de fleste elever har et godt forhold til lærere og klassekammerater, men at de også efterlyser mere ro i klassen. Både fra DLF og Skolelederforeningen advarede man dog mod at drage drastiske konklusioner af et sådant “øjebliksbillede” af den enkelte elevs mening.³¹ På baggrund af trivselsmålingen i 2015 udvikler Undervisningsministeriet nationale indikatorer for specifikke trivselsområder.

Implementeringen af folkeskolereformen evalueres med en redegørelse til Folketinget i 2020 af Undervisningsministeriets “Kontor for Analyse og Implementering” i tæt samarbejde med Finansministeriet. Det sker bl.a. i Undervisningsministeriets årlige skriftlige *statusredegørelse for folkeskolen*, som gør status på fremdriften i opfyldelsen af de tre overordnede mål om øget læring, reduceret negativ social arv og bedre trivsel samt en række andre emner som gennemsnitligt antal ugentlige undervisningstimer, antal elever, der “består” 9. klasseprøven med karakteren 02 eller derover i dansk og matematik og pr. 1. marts er i gang med en ungdomsuddannelse efter afsluttet 9. eller 10. klasse, lærernes kompetencedækning og gennemsnitlige undervisningstimetotal samt fravær blandt såvel

²⁸ De nye Fælles Mål blev offentliggjort 21.5.2015, jf. Undervisningsministeriets pressemeddelelse af s.d.

²⁹ Se Uddannelseshistorie 2014 s. 196.

³⁰ Folkeskolen.dk 10.7.2015.

³¹ Kilde: Elevspørgeskemaundersøgelse udarbejdet af en SFI-ekspertgruppe, bestående af Bjørn Holstein, professor ved Statens Institut for Folkesundhed, Jill Mehlbye, programleder ved Kora, Hans Henrik Knoop, lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), og Helle Rabøl Hansen, adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU). Resultaterne kan ses på datavarehuset LIS. Undervisningsministeriets nyhedsbrev 21.4.2015 og folkeskolen.dk 22.1. og 22.5.2015.

lærere som elever. De pågældende ministre afrapporterer løbende til regeringens Økonomiudvalg, hvis formand er finansministeren.³² Viser indikatorerne ikke fremdrift, vil Undervisningsministeriet forholde sig til, hvordan man så kan understøtte implementeringen. I kølvandet på folkeskolereformen har Undervisningsministeriet desuden saneret folkeskolelovens tidligere ca. 60 bekendtgørelser og vejledninger og reduceret antallet til ca. 40.³³

Der er i dette år med L 181 sket grundlæggende ændringer i folkeskolens 9.-klasseprøver – nogle af dem med virkning allerede fra sommerprøverne 2015, selvom forslaget først blev 3. behandlet 26.5.2015; andre ændringer krævede ikke folketingsbehandling, så Undervisningsministeriet udsendte en revideret prøvebekendtgørelse samtidig med fremsættelsen af L 181.³⁴ Med lovændringerne indførtes:

En bunden praktisk-mundtlig fællesprøve i fysik/kemi, biologi og geografi med indbyrdes vægtning af fagene på 44 %, 31 % og 25 % i stedet for den nuværende bundne praktisk-mundtlige prøve i fysik/kemi; desuden indføres en skriftlig prøve i fysik/kemi i den naturfaglige udtræksgruppe sammen med skriftlig biologi og geografi.

³² Styregruppen består af topebidsmænd fra KL, Finansministeriet, Økonomiministeriet, Socialministeriet og Undervisningsministeriet. Implementeringskontoret i Undervisningsministeriet er det første af sin slags i centraladministrationen og angiveligt inspireret af den tidligere britiske premierminister Tony Blair, som, kort efter at han havde genvundet regeringsmagten i 2001, lod oprette et såkaldt Delivery Unit til kontrol af den offentlige sektors effektivitet. Undervisningsministeriets pressemeddelelse 24.3.2015 og Folkeskolen.dk 22.4.2015. uvm.dk/Aktuelt/ 19.9.2014.

³⁴ L 181 Forslag til lov om ændring af lov om folkeskolen. (Indførelse af fælles prøve i fysik/kemi, biologi og geografi, ændring af bedømmelsesordning ved folkeskolens skriftlige prøver mv.). Vedtaget med 106 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, KF) og 6 stemmer imod (LA, ALT). Fremsat 26.3.2015. 1. behandling 10.4.2015. 2. behandling 19.5.2015 og 3. behandling 26.5.2015. Lov nr. 747 af 1.6.2015. Undervisningsministeriets pressemeddelelse 26.3.2015.

Reduceret censur ved de skriftlige prøver fra sommerprøverne 2016, så elevbesvarelser alene bedømmes af én statsligt beskikket censor i stedet for som hidtil af både en censor og faglæreren.

Præcisering af reglerne om skolebestyrelsens sammensætning, så forældre til børn i en udvidet skolefritidsordning fra det 3. år kan vælge en forældrerepræsentant til skolebestyrelsen.

Ved 1. behandlingen var der mest debat om censuren og fællesprøven. Således var Alex Ahrendtsen (DF) tilfreds med, at beskikkede censorer får mulighed for faglig sparring, at der kommer ny censor på ved klage, og at det er den enkelte elev, som har valget mellem gruppeprøve og individuel prøve. Ene om at stemme imod var Liberal Alliance, hvis uddannelsesordfører Merete Riisager (LA) mente, at der var “problemer i forvejen i folkeskolen, før den her folkeskolereform blev udrullet, men de er alt andet lige blevet meget større”. Især den *halverede censur*, hvor skriftlige besvarelser fremover afleveres anonymt, og hvor faglæreren ikke mere er medbedømmer, fremkaldte kritik, bl.a. i et åbent brev fra Danmarks Matematiklærerforening til ministeren om den øgede fejlrisiko, hvor “elevernes retssikkerhed bliver truet og svækket”³⁵

En anden måde at spare censorudgifter på er at *digitalisere* prøverne, så de bliver selvrettende; her er censorudgifter helt elimineret. Nye digitale prøver er fx de skriftlige 9.-klasseprøver i matematiske færdigheder og retskrivning.³⁶ Digitaliseringen øges, selvom de tekniske børnesygdomme stadig ikke er overstået. Således blev sommerprøverne 2015 i biologi, geografi og læseprøven i dansk aflyst og erstattet af prøver på papir, fordi en pilotafprøvning af en digital læseprøve afslørede, at systemet ved en fejl, der har eksisteret i alle testenes otte leveår, ikke gemmer de svar, en elev har nået at indtaste, men ikke fået gemt, når prøvetiden udløber. Ved matematikprøven sikrede ministeriet sig blot, at fejlen ikke hindrede nogen elev i optagelse på en erhvervsuddannelse – “Kiks, koks eller kuk” var den overskrift, Politikens uddannelsesredaktør Jacob Fuglsang her fandt passende.³⁷ Med bekendtgørelsesændringen blev der 2015-17 også åbnet for forsøg med en *fællesprøve i de humanistiske fag* historie, samfundsfag og kristendomskundskab i en kombination af alle tre fag eller blot af historie og samfundsfag. Prøverne er projekt- og produktorienterede, idet eleverne op til prøveafleggelsen udarbejder et produkt, der inddrages i eksaminationen, men ikke indgår i bedømmelsen. Alt i alt har året således bragt flere prøver og færre censorudgifter – men handler det egentlig om bedre aftagerinformation om elevstandpunkter, eller drejer det sig snarere om kraftigere backwasheffekt på elevernes skolearbejde og/eller besparelser på censuren?

³⁵ Folkeskolen.dk 28.11.2014.

³⁶ Forsøgene er et led i den fællesoffentlige strategi for digital velfærd, som regeringen i 2013 aftalte med KL og Danske Regioner. Undervisningsministeriets pressemeddelelse 3.3.2015.

³⁷ Politiken 15.5.2015 1. sektion s. 2 samt folkeskolen.dk 12.5. og 13.5.2015.

Som et led i en mere målingsorienteret strategi foregik bedømmelsen af elevpræstationer ved de nationale test i læsning og matematik i skoleåret 2014-15 efter faste *testkriterier* med seks faglige niveauer, jf. bilag 2. Det skete ved en såkaldt nulpunktsmåling, som danner grundlag for fremtidige vurderinger af fremskridt i elevernes standpunkter, hvor mindst 80 % skal ligge i området "god", "rigtig god" og "fremragende", og hvor andelen af dygtige elever gradvis skal stige og andel dårlige falde tilsvarende. I 2014-målingen var der i alt 70-76 % gode læsere og ca. 10 % med mangelfulde eller utilstrækkelige læsefærdigheder, mens der var 64-69 % "gode" i matematiktestene, så der er et stykke vej igen.³⁸ Testkriterierne, der er defineret af opgavekommissionerne og fagekspertter fra professionshøjskolerne, erstatter det tidligere testtilbagemeldingssystem, men testenes gennemførelsesproces og adaptive udformning er uændret. Landstestresultaterne, der på underliggende niveauer stadig er fortrolige, er offentligt tilgængelige på LIS. Endvidere blev rækken af nationale test med virkning fra 2017 udvidet efteråret 2014 med en ekstra engelsk-test i 4. klasse, da faget er fremrykket med et år, og med en ekstra matematik-test, så skoleeleverne herefter testes i matematik i 3., 5. og 7. klasse i stedet for som hidtil i 3. og 6. klasse. Til gengæld er testene i biologi og geografi i 8. klasse ikke mere obligatoriske. Desuden justeres selve testforløbet på en række områder, bl.a. ved at en test først er færdig, når lektionen er forbi og ikke, når eleven er færdig. Selvom selve antallet af obligatoriske test altså er fastholdt, er der i praksis tale om en skærpelse via omfordelingen og udvidelsen med ikke-obligatoriske test.

Bestemmelserne om inklusion har nu haft to år at virke i. Alligevel er skoletilværelsen for mange *inkluderede elever* stadig uden eller med mangelfuld støtte.³⁹ Stadig flere af landets 98 kommuner er tæt på, men ikke i mål med regeringens målsætning om, at 96 % i 2015 – dvs. i år – skal være inkluderet i folkeskolen: elevandelen i folkeskolens almenklasser er steget fra 95,0 % i 2013-14 til 95,2 % i 2014-15, men med store regionale forskelle. En del af de inkluderede elever er såkaldt enkeltintegrerede elever, som får specialundervisning i deres almenklasse. I perioden 2013-15 er tallet steget fra 926 til 1421 elever, altså en stigning på over 50 % og især på 1.-5. klassetrin (inkl.).⁴⁰ Samtidig er beretningerne om elever i klemme ganske talrige. Derfor er der på finansloven for treårsperioden 2015-17 i et satspuljefinansieret samarbejde mellem Undervisningsministeriet og Socialministeriet afsat 25 mio. kr. årligt til frikøb af specialpædagogiske ressourcer, fx lærere, pædagoger og andre ressourcepersoner i specialklasser og -skoler, samt

³⁸ Undervisningsministeriet 8.12.2014 og folkeskolen.dk 16.9. og 8.12.2014.

³⁹ Se *Uddannelseshistorie 2014* s. 184-185, *Uddannelseshistorie 2013* s. 145 og *Uddannelseshistorie 2012* s. 178-181.

⁴⁰ Kilde: Danmarks Statistik; folkeskolen.dk 29.6.2015 og kl.dk 5.8.2015.

flere læringskonsulenter.⁴¹ Dette fik Enhedslisten, som i 2012 havde stemt imod inklusionsloven på grund af finansieringen, til at fremsætte B 64, for som Rosa Lund (EL) sagde: “Her 2½ år efter står det lysende klart, at rammerne for god inklusion stadig ikke er til stede”.⁴² Forslaget omfattede lavere klassekvotient og støtteordninger i klasser med inkluderede elever, en national handlingsplan for efteruddannelse, handleplaner for alle inkluderede elever, og navnlig at “pengene skal følge eleven”, så besparelser på specialundervisningen overføres til normalundervisningen. Der var generelt sympati for forslaget, men da det var ufinansieret, gik de andre partier ikke med, da det kom til stykket. Som Anni Matthiesen (V) sagde: “Uanset hvor mange gode hensigter der måtte ligge bag beslutningsforslaget, kan vi naturligvis ikke støtte et forslag, der vil iværksætte dyre initiativer uden at angive, hvor pengene skal komme fra.” Rosa Lund (EL) nævnte afslutningsvis, at “vi mangler at spørge alle de elever, som er blevet inkluderet, om, hvordan de oplever inklusionen; om de føler sig som en del af fællesskabet. De elever, som jeg har spurgt, og som jeg har snakket med, oplever det præcis modsatte. De synes ikke, det er sjovt at komme i skole. De føler sig ikke som en del af et fællesskab.”

April 2015 kom så SFI’s inklusionsrapport, som anviser inklusionsfremmende metoder, men også nævner, at der er tilbageførte elever i 30 % af alle klasser, og at 60 % af de inkluderede elever ikke får støtte i klassen.⁴³ Inklusion var tillige hovedemnet på Sorø-mødet august 2015, for ifølge Ellen Trane Nørby (V) fylder inklusionsdebatten efterhånden så meget, at “det tager ressourcer væk fra den vigtige faglige opgave”, og hun mente, at “hvis der bliver ved med at være en debat om, hvorvidt pengene er fulgt med ud, skal vi have det afgjort. Det stod klokkeklart i den daværende regerings økonomiaftale fra 2013, at det ikke skulle være en spareøvelse. Lad os nu få fisken på disken og se, om den lugter. Hvis den gør det, så må vi løse problemerne. Hvis den er frisk, så kan vi købe den”. Debatten på Sorø-mødet fik Thorkild Olesen, formand for Danske Handicaporganisationer, til at understrege betydningen af, at den viden, der findes rundt omkring på specialskolerne, kommer i spil, og Anders Bondo fandt, at det hastede, “for specialskolerne er ved at lukke rundt omkring”.⁴⁴ Så et “serviceeftersyn” af inklusionen i folkeskolen lader formentlig ikke vente længe på sig.

⁴¹ De udvalgte kommuner i 2015 er Kalundborg, Brøndby, Norddjurs, Haderslev, Bornholm, Slagelse, København, Høje-Taastrup, Hedensted, Varde, Horsens, Vordingborg og Greve. Undervisningsministeriets nyhedsbrev 17.4.2015.

⁴² B 64 Forslag til folketingsbeslutning om *bedre rammer for inklusion i folkeskolen*. Fremsat 29.1.2015 af Rosa Lund (EL), Lars Dohn (EL), Pernille Skipper (EL) og 1. behandlet/henvist til udvalg 10.4.2015.

⁴³ SFI-rapporten *Inkluderende skolemiljøer - Elevernes roller* er finansieret af Undervisningsministeriet. Se www.sfi.dk/

⁴⁴ Politiken 1. sektion s. 5 og folkeskolen.dk, begge 5.8.2015.

Foråret 2015 bragte også en afklaring af *frit skolevalg ved specialundervisnings-tilbud* på den anden side af kommunegrænsen, jf. folkeskolelovens § 12, stk. 3, hvorefter en specialundervisningsselevs skolekommune ikke kan henvise til en mere vidtgående foranstaltning end bopælskommunen.⁴⁵ I den givne sag havde bopælskommunen en skole af samme type som den ønskede, og kommunen skønnede, at begge tilbud kunne dække elevens undervisningsbehov. Den ønskede skole var imidlertid ca. 50 % dyrere på årsbasis end bopælskommunens, så kommunen betegnede herefter det ønskede tilbud som “mere vidtgående”. Ombudsmandens Børnekontor var dog ikke enig og udtalte, at kommuner skal vurdere selve indholdet af tilbuddet for at kunne give afslag; at se på prisen alene er altså ikke nok.

Mange inkluderede elever har *læsevanskeligheder*. Undervisningsministeriet har derfor udarbejdet en national ordblindetest, som skal identificere elever og studerende med ordblindhed lige fra 3. klassetrin til de videregående uddannelser. Testen stilles gratis til rådighed for kommunerne, som altså også kan vælge ikke at bruge den, fx hvis der ikke er budget til at iværksætte den støtte, som en test kunne påvise nødvendigheden af. Dette blev skarpt kritiseret af folketingsmedlem Mattias Tesfaye (S) og Dorte Lange, som foreslog, at forældrene bør kunne kræve en testning, så det ikke kun er skolelederens kompetence at indstille til testen.⁴⁶

Det 75-årige *Ordblindeinstitut* (OI), der er landets eneste specialiserede skole i dysleksi og både fungerer som specialskole og kompetencecenter, har i årets løb været nedlægningstruet, men fortsætter august 2015 som selvstændig skole på Lundebjergskolen i Skovlunde.⁴⁷ Samtidig overflyttes Ballerup Ordblindeklasser (BOK) hertil, men OI beholder sin egen ledelse; ved sammenlægningen stiger elevtallet fra 65 til ca. 100 elever.

Året bragte også et vaskeægte nyt lovforslag, dvs. ikke blot en revision af et eksisterende forslag, nemlig L 130 om *kommunale internationale grundskoler* for børn af udenlandske forældre med midlertidigt arbejde i Danmark; konceptet var dog allerede klaret af med KL ved økonomiaftalen 2013. Fra august 2015 kan der så oprettes internationale grundskoler ikke alene i privat, men også i kommunalt regi. Kommunale internationale grundskoler skal oprettes som fritstående skoler uden for folkeskolens rammer, men undervisningen skal som ved de frie grundskoler stå mål med, hvad der kræves i folkeskolen. Der kan under-

⁴⁵ Bestemmelsen, som giver bopælskommunen kompetence til at afgøre, om et tilbud er vidtgående, blev indsat i folkeskoleloven med inklusionsloven (lov nr. 511 af 4.6.2012) for at sikre sammenhæng mellem visitationsansvar og finansiering. Ombudsmanden.dk 1.4.2015.

⁴⁶ Testen er udarbejdet i samarbejde mellem Undervisningsministeriet, Socialstyrelsen, Center for Læseforskning på Københavns Universitet og Skoleforskningsprogrammet IUP ved Aarhus Universitet. Undervisningsministeriets pressemeddelelse 2.2.2015 og Politiken 18.10.2014 2. sektion s. 3.

⁴⁷ Ordblindeinstituttet blev grundlagt i 1939 af Edith Norrie, der selv var ordblind. Folkeskolen.dk 12.og 17.11.2014.

vises på engelsk, tysk eller fransk, men i faget dansk skal undervisningssproget være dansk. De kommunale internationale grundskoler finansieres af kommunalbestyrelsen, og der kan ikke opkræves forældrebetaling for undervisningen, men kun for skolefritidsordningen.⁴⁸ Folketingets forhandlinger om L 130 blev intense, især fordi Alex Ahrendtsen (DF) mente, at lovforslaget betød en opsigelse af folkeskoleforliget, eftersom internationale grundskoler var indgået i tidlige aftaleudkast til folkeskolereformen, men var taget ud på Dansk Folkepartis foranledning. At forslaget nu kom som selvstændigt lovforslag, fandt han "helt besynderligt". Merete Riisager (LA) mente, at internationaliseringsaspektet var positivt, men at der var tale om "unfair konkurrence" mellem kommunale og private internationale skoler, især på grund af de frie skolers opstartsregler, og hun fandt det "lidt klodset, at man ikke har taget de private grundskoler mere i ed og lyttet til dem, sådan at man kunne have fået lavet en bedre rammesætning af lovforslaget". Daværende undervisningsminister Christine Antorini (S) tilbagemandede indvendingerne med, at L 130 ikke var en del af folkeskoleloven, og at de internationale private grundskoler var meget få. Hun sagde bl.a., at i forhold til folkeskoleforliget stod det "selvfølgelig Dansk Folkeparti frit at trække sig", men hun mente også, at "vi har faktisk gjort os meget umage med at respektere, at det er en forligskreds, og derfor er det her et helt andet skoletilbud". Hertil svarede Alex Ahrendtsen (DF), at det var "de øvrige partier i Folketingssalen, der nu opsiges forliget, i og med at de er med i det her lovforslag og stemmer for det", men ministeren kommenterede dette med, "at det er regeringen selv, der vælger at opsiges forlig. Selvfølgelig opsiges vi ikke forliget, for det her angår ikke folkeskoleloven. Det er et selvstændigt skoletilbud med en række frihedsgrader, man ikke kender i folkeskoleloven". Under 1. udvalgsbehandlingen indsattes en bestemmelse om en revision af loven i folketingsåret 2018-19, og ved 2. behandlingen ønskede Alex Ahrendtsen (DF) fornyet udvalgsbehandling, men slutresultatet var uændret.

I kølvandet på skolens digitalisering følger også irriterende dagligdags småproblemer som spørgsmålet om, hvem der hænger på regningen, hvis en iPad ved et uheld bliver ødelagt – den slags sker i dagens skole. Spørgsmålet blev 4. juni 2015 afgjort af Ankenævnet for Forsikring med, at det er skolen, der betaler ved skader eller tyveri af udlånt elektronik, også når det drejer sig om elektroniske undervisningsmidler.⁴⁹ Skolen hæfter også, selvom forældre har skrevet under på, at de tager ansvar for en iPad eller andet lånt elektronisk udstyr. Hvis skaden sker forsætligt, er eleven dog stadig erstatningspligtig.

Et varmt spørgsmål er stadig *Skolelederforeningens selvstændiggørelse* fra DLF.⁵⁰

⁴⁸ L 130 Forslag til lov om *kommunale internationale grundskoler*. Vedtaget med 82 stemmer for forslaget (V, S, RV, SF, KF) og 26 stemmer imod (DF, EL, LA). Fremsat 29.1.2015. 1. behandling 5.2.2015. 2. behandling 14.4.2015 og 3. behandling 30.4.2015. Lov nr. 609 af 6.5.2015. Folkeskolen.dk 3.11.2014 og 5.2.2015.

⁴⁹ Folkeskolen.dk 4.6.2015.

⁵⁰ Formandsbrev til medlemmerne af Skolelederforeningen 4. og 5.9.2014.

Et forslag om at pålægge DLF at arbejde for at udskille Skolelederforeningen som en helt selvstændig forening blev igen nedstemt på DLF-kongressen efteråret 2014, men da foreningen uændret ønsker at stå frit, sigtes der nu mod en fælles forhandlingsløsning ved LC's næste repræsentantskabsmøde januar 2016. Og der er et tættere samarbejde på lederplan i gang. August 2015 indgik de Frie Skolers lederforeninger således sekretariatsfællesskab med Skolelederforeningen, og næste skridt bliver formentlig et fælles LC-Ledersekretariat i begyndelsen af 2017, evt. sammen med de to øvrige lederorganisationer, Uddannelseslederne og Handelsskolelederne.⁵¹

Ny formand for *Danske Skoleelever* efter Miranda Dagson blev Silke Fogelberg fra Hunderupskolen i Odense.⁵² Miranda Dagson nåede at markere sig stærkt i sin formandstid, jf. dette debatindlæg: "Er vi elever efterhånden blevet bedre til at kræve vores ret end gøre vores pligt? (...) Det må ikke være dem, som ikke gider, der ender med at bestemme. Vi skal respektere skolen som det, den er – et sted, hvor vi bliver klogere, fordi vi bliver undervist af folk, som er klogere end os. Klogere end os, men ikke alvidende. Autoriteter, men ikke diktatorer. Folk, som vi skal respektere – ligesom de skal respektere os (...) Men det kræver, vi gør vores pligt i skolen – også før vi kræver vores ret."⁵³

Pr. 1. april 2015 gennemførtes en ny *struktur i Undervisningsministeriet*, som nu er opdelt i STIL (Styrelsen for It og Læring) og STUK (Styrelsen for Undervisning og Kvalitet).⁵⁴ Ændringen er bl.a. begrundet i ønsket om en skærpelse af det statslige tilsyn med folkeskolen, herunder kontrollen med det lovede kvalitetsløft af folkeskolen. Tilsynet vil blive effektueret ud fra såkaldte kvalitetsindikatorer, fastsat ud fra de overordnede mål i folkeskolereformen, og foregå som årlige screeninger af skolernes progression med hensyn til at opfylde disse mål.

Som det fremgår, er mange kræfter i folkeskolens styring koncentreret om målingen af, om eleverne – som målsat – nu også bliver *dygtigere gennem skolereformen*. Test og prøver er således blevet både styrings- og kontrolværktøjer for skolens virksomhed, jf. fx det ministerielle tilsyn og den kriteriestyrede testbedømmelse. Succesprocentens kurve følges af alle skolens parter med stor opmærksomhed og blandede følelser. Det gælder ikke kun eleverne, som til stadighed måles og vejes, men også forældrene, som løbende tjekker, om deres barn bør flyttes i privatskole, og lærere, skoleledere og kommunalbestyrelsesmedlemmer, som på trods af forskellige tilgange til begrebet testning er fælles om at frygte belastende resultater. Nettet strammes, jf. fx Undervisningsministeriets hæve-

⁵¹ Frieskolersledere.dk 22.5.2015.

⁵² Organisationen Danske Skoleelever (DSE) er en partipolitisk uafhængig interesseorganisation, som varetager elevinteresser over for politikere, presse og interessenter på skoleområdet. Der er i dag 25 ansatte i sekretariatet i Randers. Se også folkeskolen.dk 29.4.2015.

⁵³ Politiken 29.11.2014 2. sektion s. 4.

⁵⁴ Departementschef er uændret Jesper Fisker. Nyheder fra Uvm.dk 15.3.2015, Skolelederforeningens magasin Plenum nr. 3 2015 s. 18-19 og Skolelederforeningen.org 11.6.2015.

de pegefingre om, at elever med højere fravær fra skolen fik lavere karakterer i de bundne 9.-klasseprøver sommeren 2012 end deres kammerater, idet elever med et fravær på under 2 % i gennemsnit fik 7,3 over for 4,8 i snit for elever med 10 % fravær eller mere.⁵⁵

Det kan konstateres, at den politiske retorik og skolernes hverdag i det forløbne år i hvert fald ikke har nærmet sig hinanden, og uddannelsessektoren er i stigende grad præget af en destabiliserende cocktail af evidensstro som forudsætning for bedømmelsers legitimitet og tyrkertro på karakterers sandhedsværdi. Den påvirker omverdenens syn på folkeskolens ydelse. Dette første år med folkeskolereformen afspejler således flere facetter af dilemmaet, om folkeskolen stadig er de fleste forældres førstevalg, eller om vendepunktet allerede er passeret. Det helt akutte spørgsmål er derfor, om samfundet overhovedet har råd til at opretholde en grundskole, som de fleste forældre stadig vil synes er den rette til deres barn.

De frie skoler i fortsat vækst

August 2015 åbnede mere end 20 nye friskoler mod 13 skoler i 2014. 11 af dem erstattede lokale folkeskoler, som blev fusioneret eller nedlagt.⁵⁶ Privatskolefrekvensen steg fra 15 % i 2013 til 15,6 % i 2014, og regnes efterskolerne med, går ca. 20 % af alle grundskoleelever i frie skoler. Som årsag til skift fra folkeskole til privatskole angiver mange forældre utilfredshed med folkeskolereformen, men som Mette With Hagensen udtrykte det: "Vi ser, at forældre først og fremmest er interesseret i en lokal skole, og så er det sådan set nærmest underordnet, om det er en folkeskole eller en friskole". En af de forældre, der flyttede sit barn fra folkeskole til privatskole i det forløbne år, begrundede det i en kronik i dagbladet *Information* således: "Problemet i min søns skole var hverken lærerne, ledelsen eller det faglige niveau. Det var fraværet af forpligtende fællesskab (...) Når forældrene havde afleveret ungerne, var resten skolens ansvar. Det var, som det forpligtende fællesskab ikke gik ud på, at den enkelte var forpligtet over for fællesskabet, men det modsatte."⁵⁷ Væksten fik også følgende ord med på vejen af Peter Allerup: "Når man omstrukturerer og samler flere skoler i en klynge, hvor eleverne senere skal skifte mellem skolerne. Og det måske er en klynge med en organisatorisk skoleleder, som ikke nødvendigvis er pædagogisk uddannet, så har man drejet på alle knapper i forhold til at få forældrene til at vælge en fri grundskole i ste-

⁵⁵ Undervisningsministeriets analyse af 8.12.2014.

⁵⁶ *Jyllandsposten* 20.6.2015, *Politiken* 25.7.15 forsiden og 26.7.15 1. sektion s. 3 samt kronikken 4.8.2015 med titlen "Må vi være fri?" skrevet af formændene Troels Borring, Peter Bendix Pedersen, Søren Hansen, Kurt Ernst, Thorkild Bjerregaard, Claus Diedrichsen, Crilles Bacher og Ole Pedersen for hhv. de frie skoleforeninger, nemlig Efterskoleforeningen, Dansk Friskoleforening, Lilleskolernes Sammenslutning, Danmarks Privatskoleforening, Foreningen af Kristne Friskoler, De tyske mindretalsskoler, Private Gymnasier og Studenterkurser samt Den Frie Lærerskole.

⁵⁷ Journalist Marie Louise Toksvig i dagbladet *Information*s kronik 2.8.2014 s. 16 og folkeskolen.dk 15.12.2014.

det for folkeskolen.”⁵⁸ Endelig satte også tilslutningen til efterskolernes 10. klasser i 2014 rekord for andet år i træk med en stigning på 476 elever til i alt 15.504.⁵⁹ De frie skolers tilskudsordning blev foråret 2015 forenklet med L 180 om indførelsen af et *specialundervisningstaxametertilskud* til frie grundskoler, efterskoler og frie fagskoler med virkning for tilskudsfordelingen fra skoleåret 2016-17. Samtidig blev det midlertidige inklusionstilskud forlænget og justeret indtil udgangen af 2016, hvorefter man går over til et specialundervisningstaxameter, hvis takster fastsættes på de årlige finanslove.⁶⁰ Hidtil har de frie skoler skullet søge om specialundervisningstilskud for hver enkelt specialundervisningselev, hvad der har været administrativt tungt og skabt økonomisk usikkerhed. Desuden hjemler loven et femårigt forsøg om, at efterskoler og frie fagskoler kan afholde enkeltfagsprøver i dansk og matematik for specialundervisningselever ved 9.-klasseprøverne i stedet for alle prøviefag, så eleverne ikke er afskåret fra at komme ind på en erhvervsuddannelse på trods af det ny adgangskrav på 02. Ved folketingsbehandlingen var der bred tilslutning til alle dele af forslaget, som blev vedtaget med nogle få tekniske korrektioner.

Det koster i alt 30.000 kr. i depositum at anmelde en ny friskole, dog således at depositummet siden 2013 kan anvendes to gange. Hvis skolen kommer i gang, får bestyrelsen pengene tilbage, og ellers tilfalder de statskassen, hvad der indbragte staten ca. 1 mio. kr. i 2011. Anni Matthiesen (V) stillede efteråret 2014 en række spørgsmål til ministeren om finansieringen af de frie skolers specialundervisning, idet hun mente, at de frie skoler kun får dækket ca. 40 % af den ekstra udgift til støttekrævende elever; sådanne elever afvises så ved skoleporten, så de reelt ikke har samme frie valg mellem folkeskolen og frie skoler som andre børn. Det førte foråret 2015 til de borgerlige partiers fælles beslutningsforslag B 71 om en regeringsundersøgelse af, hvordan børn og unge med særlige behov kan sikres et *friere skolevalg*, ved at kommunerne forpligtes til at lade pengene følge barnet – med Anni Matthiesens (V) ord: “at finde en løsning, så vi for det første sikrer det frie skolevalg, og for det andet at De Frie Grundskoler fortsat kan tage det sociale ansvar”⁶¹ Efter hele fem kvarters intens debat blev beslutningsforslaget henvist til Undervisningsudvalget, og Christine Antorini (S) lovede at

⁵⁸ Frederiksborg Amts Avis 7.2.2015 1. sektion s. 2.

⁵⁹ Politiken 19.9.2014, 3. sektion s. 4 og 18.

⁶⁰ L 180 Forslag til lov om ændring af lov om friskoler og private grundskoler mv. og lov om efterskoler og frie fagskoler. (Tilskud til inklusion, *specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand på frie skoler og enkeltfagsprøve på frie fagskoler mv.*) Enstemmigt vedtaget med 103 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF, ALT). Fremsat 26.3.2015. 1. behandling 10.4.2015. 2. behandling 12.5.2015 og 3. behandling 19.5.2015. Lov nr. 688 af 27.5.2015. Undervisningsministeriets pressemeddelelse 26.3.2015 og folkeskolen.dk 19.9.2014.

⁶¹ B 71 Forslag til folketingsbeslutning om *at undersøge, hvordan børn og unge med særlige behov kan sikres et friere skolevalg*. Fremsat 6.2.2015 af Anni Matthiesen (V), Anne-Mette Winther Christiansen (V), Alex Ahrendtsen (DF), Karina Adsbøl (DF), Merete Riisager (LA), Thyra Frank (LA), Daniel Rugholm (KF), Mai Mercado (KF) og 1. behandlet/henvist til udvalg 19.3.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2010* s. 143-144 og *Uddannelseshistorie 2012* s. 182 samt folkeskolen.dk 26.3.2015.

iværksætte undersøgelsen, men hun fandt også, at forslaget modarbejdede det oven for omtalte lovforslag L 180, som blev fremsat ugen efter, og at den foreslåede tilskudsmodel ville begrænse kommunernes styringsmuligheder på specialundervisningsområdet. Lotte Rod (RV) kunne godt følge, "at det er et problem, at nogle frie skoler i dag føler, at de er nødt til at sige nej til nogle elever, fordi de ikke kan dække udgifterne til dem", men hun var uenig med forslagsstillerne om midlerne, fordi forslaget "dels ikke hænger sammen økonomisk, dels ikke er den rigtige model set med radikale øjne". Merete Riisager (LA) inddrog spørgsmålet om koblingsprocenten og tilkendegav, at Liberal Alliance går efter en koblingsprocent på 80 i stedet for den nuværende på 71.⁶² Bemærkelsesværdigt var det, at de borgerlige partier stod sammen om beslutningsforslaget, så det kan ikke overraske, hvis Løkke-regeringen tager lovgivningsskridt i denne retning i den kommende samling.

Året bragte med L 32, som var en opfølgning af oppositionens B 6 fra oktober 2013, et tiltrængt *navneskift*, idet de traditionsrige husholdningsskoler og håndarbejdsskoler blev omdøbt til frie fagskoler og fagtilbuddene opdateret med tekniske og håndværksprægede fag. Samtidig blev aldersgrænsen for tillægskast til mentorordning for unge uden kompetencegivende uddannelse nedsat fra 17½ til 16 år, og der indførtes en bonusordning for hver elev på frie fagskoler almene kurser, hvis de optages på en erhvervsuddannelse senest syv måneder efter kursusafslutning.⁶³

Desuden var regeringen, kort før valget blev udskrevet, ved at forberede et lovforslag til fremsættelse i folketingsamlingen 2015-16 om en ændring af friskoleloven, så frie grundskoler på fastlandet med kommunalt driftstilskud skal kunne oprette *filialer på småøer* uanset elevantal.⁶⁴ Anledningen var, at 12-14 børn på Fejø stod uden skole fra august 2015, hvor øens folkeskole af økonomiske grunde blev lukket. Derfor søgte Fejø Visionsgruppe og Lolland Kommune december 2014 de relevante ministre og udvalg om, at Fejø Skole kunne blive satellitafdeling til Horslunde Realskole, som ligger ca. 10 km væk. Det ville kræve en dispensation fra Tvindloven fra 1996, der bl.a. fastsætter, at en satellitafdeling skal ligge i gåafstand fra hovedskolen. Forslaget, som var en del af S-RV-regeringens vækstpakkeaftale, skal ses på baggrund af, at selvom det efter folkeskoleloven er en kommunal opgave at sikre et gratis grundskoletilbud til alle undervisnings-

⁶² Koblingsprocenten angiver størrelsen af de frie skolars statstilskud pr. elev og beregnes som en procentdel af udgiften til en gennemsnitselev i folkeskolen. De frie skolars øvrige udgifter dækkes af forældrebetaling.

⁶³ L 32 Forslag til lov om ændring af lov om efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler og forskellige andre love. (Fornyelse af frie fagskoler *undervisningstilbud mv.*). Enstemmigt vedtaget med 109 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF, UFG). Fremsat 9.10.2014. 1. behandling 6.11.2014. 2. behandling 16.12.2014 og 3. behandling 18.12.2014. Lov nr. 1539 af 27.12.2014. Forslaget var en opfølgning på B 6, fremsat 2.10.2013; se Uddannelseshistorie 2014 s. 188-189.

⁶⁴ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 7.5.2015. Se også *Uddannelseshistorie 1999* s. 159-160.

pligtige børn, så findes der aktuelt kun otte folkeskoler på landets 27 småøer. Lovforslaget blev dog af Uffe Rostrup, formand for Frie Skolers Lærerforening (FSL) betegnet som "gift for den frie skoletanke".⁶⁵ Han mente, at det var "en rigtig dårlig ide", fordi forslaget var i modstrid med dels de frie skolers værdibasering, dels med elevtalskravet og "udelukkende" havde til "formål at hjælpe med at løse kommunernes økonomiske problemer", og han fandt det i øvrigt "besynderligt, at der skulle være et bedre grundlag (for) at drive en fri skole på disse øer", når kommunerne ikke kan få det til at løbe rundt.

Endelig skal det nævnes, at Ombudsmandens Børnekontors intervention i spørgsmålet, om privatskolebørn har ret til at blive *hørt før bortvisning* eller udskrivning, er resulteret i udsendelsen af to vejledninger til henholdsvis skolelederne og eleverne, udarbejdet af Undervisningsministeriet i samarbejde med de frie skolers foreninger.⁶⁶

En øget afvandring fra folkeskolen til de private skoler er ikke et spørgsmål om, hvorvidt det er skidt for folkeskolen og godt for de private skoler, men om samfundet fortsat kan og vil fastholde en national, gratis og fælles basisuddannelse for 6-17-årige. Hvor er balancepunktet? Er den nuværende fordeling på ca. 16 % af eleverne i de frie skoler og resten i folkeskolen for lidt, for meget eller den rette? Eller har Alex Ahrendtsen (DF) ret i, at der først er grund til bekymring, når privatskoleandelen nærmer sig 50 %?⁶⁷ Folkeskolereformen har fået noget af skylden for dette års stærke vækst i privatskolesektoren, men mere ændringskraft er der formentlig i de mange folkeskolelukninger og -fusioner. Som udtrykt af formanden for Danmarks Privatskoleforening Kurt Ernst, har de fleste frie skoler alligevel taget dele af reformen til sig og bl.a. tilbudt flere timer og mere bevægelse, for "opmærksomheden på, hvad man kan få på den anden side af vejen, er blevet skærpet med reformen, og det er kun godt".⁶⁸ Tilbage står et spørgsmål med mange perspektiver, nemlig om det, jf. Fejø-sagen, skal være op til den private skolesektor at drive grundskole, når kommunen som driftsherre må kaste det økonomiske håndklæde i ringen.

Gymnasiet fik socialt taxameter, men endnu ikke en reform

Igen i 2015 steg ansøgetallet til de gymnasiale uddannelser til 74 % mod 73 % i 2014, som også var rekordår. Samtidig oplevede erhvervsuddannelserne et lille fald i antallet af ansøgere i forhold til sidste år fra 19,6 % til 18,5 % af de unge – "forventeligt", mente Undervisningsministeriet efter indførelsen af adgangskarakterkravet på 02 i dansk og matematik. Til gengæld har 21,1 % i 2015 søgt ind

⁶⁵ Finansministeriets vækstpakkeaftale af juni 2014, som var indgået af alle S, RV, SF, EL, V og KE, men ikke LA, omfattede med 112 initiativer. Se også fsl.dk 13.5.2015.

⁶⁶ Ombudsmanden.dk 30.6.2015 og Danmarks Privatskoleforenings skriftlige formandsberetning 2014 s. 11. Se også *Uddannelseshistorie 2014* s. 189.

⁶⁷ Ritzau 25.7.2015.

⁶⁸ Politiken 19.8.2014 s. 6.

på eux i forhold til 10,5 % i 2014, så nu ønsker mere end hver femte ansøger at kombinere en erhvervsuddannelse med undervisning på gymnasialt niveau.⁶⁹ Valgmulighederne er samtidig øget, idet antallet af eux-erhvervsuddannelser er vokset fra 25 i 2014 til 36 i 2015.

Megen debat drejede sig i årets løb om en *eventuel gymnasiereform*. Helle Thorning-Schmidt benyttede i sin åbningstale 7. oktober 2014 lejligheden til bl.a. at præsentere indholdet af regeringens gymnasieudspil, jf. drengen Emil og folkeskolereformen ved Folketingets åbning i 2012. Nu var det hans storesøster Sofie, som havde så svært ved at vælge blandt de mange studieretninger, at hun som mere end 12.500 andre i sommeren 2014 måtte på suppleringskursus for at komme ind på en videregående uddannelse.⁷⁰ 1. december 2014 fremlagde regeringen så sit udspil "Gymnasier til fremtiden", som på mange punkter var et brud med gymnasiereformen fra 2005. Det fik i gymnasieforligskredsen (S, RV, V, DF, SF og KF) suppleret med Enhedslisten og Liberal Alliance en blandet modtagelse, for selvom en reform blev set som nødvendig, blev det kritiseret for ikke at tage fat på "gymnasiets største problem de seneste år", nemlig at det "med sin succes er blevet så bredt og altfavnende, at det reelt er en videreførelse af folkeskolen med det faglige spænd, det medfører".⁷¹ Uddannelsesredaktør Jacob Fuglsang, som fik ret i ikke at spå forslaget mange chancer i et valgår, omtalte det som et "udtryk for den balancegang mellem strammerkursen og udviklingsvejen, som regeringen har gjort til sit varemærke i uddannelsespolitikken (...), og han mente, at projektet lignede folkeskolereformen "til forveksling, fordi det er udtryk for Finansministeriets og regeringens forkærlighed for udvikling af velfærdsstaten gennem de offentligt ansattes overenskomster".⁷²

Af forslagets hovedpunkter, som er nærmere omtalt i bilag 3, kan nævnes en reduktion af antal studieretninger til 12 på stx, fire på hhx og syv på htx; dvs. alene for stx et fald i valgmuligheder fra 221 (2014) til ca. 90.⁷³ Desuden skulle alle studieretninger være med to fag på A-niveau, dvs. i alt fire fag på A-niveau inkl. de to obligatoriske A-niveaufag dansk og historie. Matematik på B-niveau skulle være obligatorisk for de fleste elever på stx og hhx, og hovedretningerne naturvidenskab, samfundsvidenskab, sprog og kunst på stx blev fastholdt ligesom skolernes kompetence til selv at beslutte udbud af studieretninger og valgfag. Grundforløb skulle fortsat tjene til afklaring og faglig introduktion før endeligt valg af studieretning. Nyt var, at karaktererne i NV (naturvidenskabeligt grundforløb) og AP (almen sprogforståelse) skulle medtages på eksamensbeviset med

⁶⁹ Gymnasieskolen.dk 13.4. og 7.5.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2013* s. 153-156 og *Uddannelseshistorie 2014* s. 196.

⁷⁰ Gymnasieskolen.dk 17.9., 7.10. og 21.10.2014.

⁷¹ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 1.12.2014 og Kristeligt Dagblad 6.12.2014 2. sektion s. 20. Se også *Uddannelseshistorie 2004* s. 87-90 og *Uddannelseshistorie 2005* s. 128-130.

⁷² Politiken 2.12.2014, forsiden.

⁷³ Antal studieretninger fra LIS, Undervisningsministeriets datavarehus.

samlet vægt som et C-niveaufag. Samtidig blev undervisningstiden i naturfagene på trods af uændrede læreplaner reduceret med i alt 60 timer, idet NV faldt fra 60 til 45 timer og de tre naturvidenskabelige fag på C-niveau med hver 15 timer – en idé, der selvsagt ikke vakte begejstring hos lærerne i fagene.⁷⁴ Desuden skulle eksamensperioden i 1.g og 2.g ikke anvendes til læseferie, men til undervisning, fx talentforløb, grammatik- og matematikkurser. Endelig skulle studieretningernes indhold tilpasses de videregående uddannelsers optagelseskrav, og et udvalg nedsættes til forberedelse af et ændret hf.

Der var politisk opbakning til de fleste af forslagens hovedpunkter, men det, der fik forhandlingerne til at bryde sammen ved forligskredsens ottende møde 8. april 2015, var *karakteradgangskravet*, som ligesom på erhvervsuddannelserne af regeringen blev foreslået til mindst 02 i gennemsnit i dansk og matematik ved folkeskoleprøverne i 9. eller 10. klasse.⁷⁵ Men forligspartierne ønskede et højere gennemsnitligt karakteradgangskrav, V og KF ville have et karakterkrav i dansk og matematik på 4 og LA på 7, mens DF lå på 6 i gennemsnit af alle prøvfag. Forud for sammenbruddet forelå et skøn over kravenes virkning: På stx vil et adgangskrav på 02 skønmæssigt berøre ca. 2 % af eleverne, et krav på 4 ca. 7 % og på 7 ca. 37 % af eleverne. På htx vil kravene slå lidt hårdere igennem med henholdsvis ca. 2 %, ca. 9 % og ca. 46 % af eleverne, på hhx med ca. 3 %, ca. 11 % og ca. 49 % og på hf med ca. 8 %, ca. 30 % og ca. 76 %. Christine Antorini (S) kommenterede sammenbruddet således: “Et adgangskrav på mindst 4 og op til 7 vil have store konsekvenser for at sikre gode gymnasiale uddannelser i hele Danmark. Eksempelvis vil et adgangskrav på 7 ramme næsten halvdelen af eleverne på hhx og htx og tre ud af fire på hf”. Karakterkravene blev altså dråben, der fik bægeret til at løbe over.⁷⁶

Umiddelbart efter forhandlingssammenbruddet blev der spekuleret i, om det ville føre til en opsigelse af forliget, så en ny regering frit kunne bestemme karakterkravet. Esben Lunde Larsen (V), den senere uddannelses- og forskningsminister, betegnede dog dette som “spekulationer”. Og et par måneder senere fremgik det da også af regeringsgrundlaget, at den nye Venstre-regering foretrak at “nedsætte en *ekspertgruppe*, der skal komme med forslag til at forbedre ungdomsuddannelsers indbyrdes sammenhæng”, og fagligheden skulle styrkes ved bl.a. at “sætte adgangskrav, fokusere studieretningerne og gøre flere adgangsgivende fag obligatoriske” – alt i alt et udspil, som på andre områder end lige karakteradgangskravet mindede ganske meget om S-RV-forslaget.⁷⁷ I et kommende nyt forslag vil man nok kunne genkende mange af de mere tekniske dele af S-RV’s gymnasieudspil, men den værdipolitiske kamp om gymnasiets opgave vil givetvis

⁷⁴ Gymnasieskolen.dk 11.12.2014.

⁷⁵ Politiken.dk 1.12.2014 og gymnasieskolen.dk 4.12.2014.

⁷⁶ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 8.4.2015 samt Politiken.dk og gymnasieskolen.dk 9.4.2015.

⁷⁷ Regeringen Løkke II’s regeringsgrundlag “Sammen for fremtiden” s. 18-19.

Om 5 år mangler Danmark 109.000 unge med en videregående uddannelse ...

109.000!
HVOR I ALVERDEN
SKAL VI FÅ
DEM FRA?

Tal fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd viser, at vi kommer til at mangle 109.000 unge til de videregående uddannelser.

En studentereksamen giver adgang til de videregående uddannelser.

Derfor er der ikke brug for at holde de elever ude, der kan og vil. Tværtimod.

Danmark har brug for dem.

Det skal politikerne huske, når de prøver at overgå hinanden med adgangskrav til gymnasieuddannelserne.

GL
GYMNASIESKOLERNES LÆRERFORENING

HF HØK HTX STX

Gymnasieskolernes Lærerforening støttede regeringsudspillet karakterkrav, jf. denne annonce, som blev bragt i dagbladene Politiken og Jyllands-Posten, mens forhandlingerne endnu var i gang.

fortsætte – skal det almene gymnasium være for de mange eller lidt færre, og skal der være samme adgangskrav her og på de andre ungdomsuddannelser? Mens et adgangskrav på 02 i praksis næppe vil berøre tilstrømningen til gymnasiet, kan højere adgangskrav ikke undgå at sortere eleverne. Den kommende folketings-samling vil måske bringe en afklaring.

Endelig blev det længe ventede *sociale taxameter* en realitet med finansloven for 2015 og L 78. Det er udgiftsneutralt og omfordeler ca. 2 % af undervisningstaxameterets midler fra institutioner med en relativt lav andel frafaldstruede elever til institutioner med mindst 43 % af sådanne elever.⁷⁸ Omfordelingen, som omfatter 200 mio. kr. i “frafaldstilskud” og ca. 70 mio. kr. i “udkantstilskud”, rykker en smule ved den økonomiske balance mellem gymnasier og erhvervsskoler, som har flest frafaldstruede elever. I alt får skønsmæssigt knap 20 % af gymnasierne og ca. 40 % af erhvervsskolerne flere penge, men da det sociale taxameter afhænger af udsving i folkeskoleelevernes karaktergennemsnit, kan institutionerne ikke betragte det som et stabilt bidrag til deres økonomi. Ved forslaget 1. behandling var der ingen borgerlig opbakning, idet Peter Juel Jensen (V) mente, at man hellere skulle “give et større tilskud til de skoler, som kan vise, at de er i stand til at løfte eleverne og sikre et lavere frafald”, mens Merete Riisager (LA) kaldte forslaget “et antifaglighedstaxameter eller et sænk barren-taxameter” og “en faglig katastrofe og et bluffnummer” og snarest muligt ville sætte et fagligt taxameter i stedet for at “trække fagligheden og eleverne op”. Med det sociale taxameter sker der samtidig en beskedent udjævning af nogle af de gymnasiale skolars millionoverskud, som i 2013 udgjorde ca. 639 mio. kr. – hvoraf enkelte skoler i øvrigt bruger op til 20 % til andet end undervisning, uanset at taxametret er målrettet hertil.⁷⁹

Året bragte med B 37 et næsten uændret DF-beslutningsforslag fra året før om

⁷⁸ L 78 Forslag til lov om ændring af lov om institutioner for almengymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse mv., lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse, lov om uddannelserne til højere handelseksamen (hxx) og højere teknisk eksamen (htx), lov om erhvervsuddannelser og lov om betaling for visse uddannelsesaktiviteter i forbindelse med lov om en aktiv beskæftigelsesindsats m.m. (Socialt tilskud til ungdomsuddannelsesinstitutioner på baggrund af andelen af frafaldstruede elever). Vedtaget med 70 stemmer for forslaget (S, RV, SF, EL, KF, UFG samt ved en fejl også Christian Langballe (DF), Marie Krarup (DF) og Jens Henrik Thulesen Dahl (DF)) og 42 stemmer imod (V, DF, LA). Fremsat 19.11.2014. 1. behandling 2.12.2014. 2. behandling 16.12.2014 og 3. behandling 19.12.2014. Lov nr. 1540 af 27.12.2014. “Frafaldstruede” er elever, hvis karaktergennemsnit fra folkeskolen ligger under gennemsnittet på henholdsvis stx, hxx, htx og hf. Institutionerne modtager pr. årselev ved 43-50 % frafaldstruede 4.460 kr., ved 51-60 % frafaldstruede 4.960 kr. og ved over 61 % frafaldstruede 5.350 kr. Midlerne er ikke bundet til de frafaldstruede. Nyheder fra uvm.dk og gymnasieskolen.dk begge 26.8.2014 og gymnasieskolen.dk 21.8. og 14.11.2014. Se også *Uddannelseshistorie 2014* s. 193.

⁷⁹ De store overskud fordeler sig på 12,5 % af VUC’erne, som står for 44 % af sektorens overskud på 138 mio. kr., mens 11 % af gymnasierne og erhvervsskolerne deles om 33 % med henholdsvis 253 mio. kr. til gymnasierne og 209 mio. kr. til erhvervsskolerne. Analysen af skolerne 2013-regnskaber er foretaget af Gymnasieskolernes Lærerforening (GL); gymnasieskolen.dk 18.9.2014.

en *forberedelsesskole*, hvor hf opdeles i dels et klassisk hf rettet mod de videregående uddannelser med et gennemsnitligt adgangskrav på 6-7 for fx kommende lærere og et skærpet fagligt niveau, dels en forberedelsesskole rettet mod professionsbacheloruddannelserne med adgangskrav på 3-4 for fx pædagoger.⁸⁰ Christine Antorini (S) undrede sig på baggrund af de netop påbegyndte drøftelser i gymnasieforligskredsen over timingen, og hun kunne heller ikke se behovet for “den her ekstra uddannelsesvej ... uden akademiske og studieforbereende elementer”. Marie Krarup (DF) forsvarede (gen)fremsættelsen med, at DF ønskede at inddrage forberedelsesskolen i forligskredsens drøftelser for at “aflive ... den studentereksamen light ... hvor niveauet bare ligger et andet sted” og for at gøre op med opfattelsen af gymnasiet som en “motorvej” i “en 12-årig enhedsskole”; efter 1. behandlingen blev også dette forslag henvist til udvalgsbehandling.

Uanset sammenbruddet i forhandlingerne om gymnasireformen er der påbegyndt en *digitalisering af de skriftlige prøver* også ved studenter- og hf-eksamen, ved sommereksamen 2016 ved 50 % af skolerne og obligatorisk fra 2017.⁸¹ Ved de digitale prøver downloader den enkelte elev opgaven og afleverer besvarelsen digitalt, hvorpå censor henter den online og skriver sin karakter ind i systemet, der udstyres med en såkaldt plagiatkontrol mod snyd. Rektor Lars Bluhme, Odder Gymnasium, understregede betydningen af, at “det nye eksamenssystem bliver det samme for alle, så vi stadig har en national, dansk studentereksamen”. Lidt ud ad tangenten skal her lige nævnes et lidt anderledes eksempel på snyd. Det fandt sted i forbindelse med en optagelsesprøve til gymnasiet, hvor en 10.-klasseelev følte så stort behov for hjælp, at han sendte en dygtig kammerat som substitut; denne klarede imidlertid prøven så eminent, at det vakte lærernes undren. Fremover stilles der ved optagelsesprøver altså krav om billedlegitimation.⁸²

Af øvrige forhold vedrørende de gymnasiale uddannelser kan nævnes, at karakterræset i gymnasiet i stigende grad får de unge til at søge bistand hos *lektiehjælpsfirmaer* som de danske MentorDanmark og Lektiekonsulenterne og My Academy fra Sverige; i alt ca. 3300 gymnasieelever skønnes i 2015 at søge hjælp her, og årsomsætningen beløber sig til et sted mellem 115 og 150 mio. kr.⁸³

Det kniber stadig med *pædagogikum*, idet en del gymnasier lader fastansatte lærere undervise i et år eller mere, inden de får lov til at komme i pædagogikum.⁸⁴

⁸⁰ B 37 Forslag til folketingsbeslutning om *ny forberedelsesskole for unge (reform af hf)*. Fremsat 26.11.2014 af Marie Krarup (DF), Alex Ahrendtsen (DF), Kristian Thulesen Dahl (DF), Søren Espersen (DF), Dennis Flydtkjær (DF), Martin Henriksen (DF), Peter Skaarup (DF) og 1. behandlet/henvist til udvalg 22.1.2015. Forslaget tog udgangspunkt i B 7 fremsat 3.10.2013; se *Uddannelseshistorie 2014* s. 191.

⁸¹ Som leverandør er valgt it-virksomheden CGI. Nyheder fra Uvm.dk 6.3.2015.

⁸² Gymnasieskolen.dk 23.4.2015.

⁸³ Gymnasieskolen.dk 15.10.2014.

⁸⁴ Undervisningsministeriets opgørelse over pædagogikumkandidater er sammenholdt med GL's årlige beskæftigelsesundersøgelse, hvor skolernes tillidsrepræsentanter oplyser antallet af nye fastansatte lærere. Gymnasieskolen.dk 20.8.2014.

Det gælder skønsmæssigt mindst 40 % af de nye fastansatte lærere.

Og så var skoleåret 2014-15 det første med *obligatorisk tidsregistrering* for lærerne, hvad der betød øget travlhed for skolernes uddannelsesledere, som både skulle tale begrænsninger med lærere med for mange opgaver og ekstraopgaver, fx eksamensvagter med lærere i tidsmæssigt underskud.

Endelig er det nye *Rådet for Ungdomsuddannelser* nedsat; formand blev Katherine Richardson.⁸⁵

Adgangskrav og praktikpladsproblemer i erhvervsskolerne

Året 2014-15 har for eleverne været præget af det nye adgangskrav på 02 i dansk og matematik pr. august 2015 og for lærerne, at OK13 blev implementeret med mere undervisningstid, mindre forberedelsestid og fuld tilstedeværelse på skolen. I efteråret 2014 forekom således opsigelser både af og fra erhvervsskolelærere – fx afskedigede Danmarks næststørste erhvervsskole TEC Frederiksberg knap 30 af 550 lærere, fordi man forventede faldende optag august 2015.⁸⁶ Årets ansøgetal til erhvervsuddannelserne udviste dog kun et beskedent fald i forhold til 2014 fra 19,6 % til 18,5 %, og faldet blev mere end modsvaret af ansøgetallet til eux, jf. s. 132f, især inden for hovedområderne “Kontor, handel og forretningsservice” og “Teknologi, byggeri og transport”; samtidig var der en ganske svag reduktion i tilgangen af 9.-klasselever til 10. klasse fra 48,3 % i 2014 til 48,1 % i 2015.⁸⁷ Som kompensation for adgangskravet er der som et toårigt forsøg i 15 kommuner etableret *sommerkurser*, der efter bestået optagelsesprøve skal gøre flere unge klar til en erhvervsuddannelse – på papiret en fin idé, men i praksis måske ikke helt problemløst. På Erhvervsskolen Nordsjælland mødte ved denne første optagelsesprøve i dansk kun 25 op ud af 76 indkaldte og i matematik 40 af 96. Erik Kildegaard Rasmussen, formand for Ordblinde/dysleksiforeningen i Danmark, kritiserede samtidig adgangskravet for især at ramme ordblinde unge.⁸⁸ Alt i alt hæver adgangskravet ganske vist karaktergennemsnittet blandt de optagne, men spørgsmålet er, hvad det betyder for erhvervsuddannelsernes omdømme og kvalitet, og for det kommunale ansvar for at få de frasorterede unge videre på anden vis, fx på en produktionsskole eller med en STU.

⁸⁵ Formandskabet består af Katherine Richardson, professor og leder af Sustainability Science Centre på Københavns Universitet, Noemi Katznelson, Center- og forskningsleder, Center for Ungdomsforskning, AAU, Michael Rosholm, Professor i økonomi og leder af Tryk Fondens Børneforskningscenter, AU, Kirsten Holmgaard, Direktør, Mercantec, Dorte Fristrup, Rektor, Århus Statsgymnasium, Sune Agger, Rektor, Erhvervsgymnasiet på Learnmark Horsens, og Trine Ladekarl Nellemann, Rektor, CPH West. Undervisningsministeriets pressemeddelelse af 19.9.2014. Se også *Uddannelseshistorie 2014* s. 197.

⁸⁶ Politiken 5.12. 1. sektion s. 5 og 17.12.2014 1. sektion s. 5

⁸⁷ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 13.4.2015.

⁸⁸ Bekendtgørelse nr. 1192 af 12.11.2014 om *forsøg med betinget optagelse på erhvervsuddannelser*. Undervisningsministeriets pressemeddelelse 2.3.2015 og Frederiksborg Amts Avis 8.7., forsiden, og 20.7.2015 1. sektion s. 9.

Der er stadig udfordringer på *praktikpladsområdet*, selvom der i kølvandet på reformen skete en revision af opgørelsesprincipperne, så det tydeligere kan ses, hvor mange af de praktikpladssøgende der har afsluttet grundforløbet og aktivt søger praktik, og hvor mange der er i gang med et grundforløb og således stadig har mulighed for at finde en praktikplads eller acceptere skolepraktik.⁸⁹ Men da STIL juni 2015 blev opmærksom på fejl i statistikken over praktikpladssøgende elever i første kvartal 2015, er eksakte tal i år udeladt i denne artikel. Selvom der formentlig er tale om et fald i forhold til året før, er situationen alligevel ikke tilfredsstillende, jf. bilag 4 om praktikpladsskabende initiativer: Erhvervsskoler og praktikcentre har fået 55 mio. kr. til at ansætte flere praktikpladskonsulenter, til at indkalde elever i praktikplads-søgekøen til en samtale på erhvervsskolerne om, hvorfor de hverken er i virksomheds- eller skolepraktik, og til i en forsøgsperiode at tilbyde helt små virksomheder administrativ hjælp til at oprette praktikpladser.⁹⁰

Med L 56 blev indført en ny refusionsordning som resultat af overenskomstfornyelsen mellem LO og DA, hvorefter Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag (AUB) yder refusion til arbejdsgivere, der har betalt udgifter til kost og logi for erhvervsuddannelseselever ved kostskoleophold. Merudgiften ved refusionsordningen finansieres ved at hæve bidraget til AUB med 51 kr. pr. fuldtidsansat.⁹¹ Ved 1. behandlingen fremhævede Lotte Rod (RV), at lovforslaget kunne give elever og arbejdsgivere "mulighed for at vælge en skole, som ligger lidt længere væk, hvis det passer profilen bedre". Merete Riisager (LA) kunne også støtte forslaget, men advarede samtidig mod, at AUB-bidraget blev "sådan en skrue, som man kan skrue på, når man synes, man mangler penge".

Med reformen følger i perioden 2014-2016 knap 400 mio. kr. til et *kompetenceløft* inden 2020 svarende til et modul på 10 ECTS point fra en pædagogisk diplomuddannelse for de ca. 8.000 (95 %) erhvervsskolelærere, som har været ansat på en erhvervsskole i mindst et år og med mere end ti timer ugentligt.⁹² Erhvervsskolerne skal i de årlige handlingsplaner redegøre for, hvor mange lærere der har deltaget i kursusvirksomheden. Implementeringen og virkningerne af erhvervsuddannelsesreformen evalueres af Det Nationale Institut for Kommu-

⁸⁹ Den ændrede opgørelsesmetode, som Undervisningsministeriet blev enig med DA, LO, KL og Danske Regioner om marts 2015, betyder, at der i statistikken om aktive praktikpladssøgende nu skelnes mellem elever, der i gang med eller har afsluttet grundforløbet. Undervisningsministeriets pressemeddelelse 10.3.2015 og nyhedsbrev 12.8.2015.

⁹⁰ Undervisningsministeriets pressemeddelelse 30.10.2014.

⁹¹ L 56 Forslag til lov om ændring af lov om Arbejdsgivernes Uddannelsesbidrag. (Finansiering af elevers ophold på kostafdelinger mv.). Enstemmigt vedtaget med 110 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF, UFG). Fremsat 6.11.2014. 1. behandling 20.11.2014. 2. behandling 11.12.2014 og 3. behandling 18.12.2014. Lov nr. 1538 af 27.12.2014.

⁹² Kompetenceløftet fokuserer på emner som teamsamarbejde, klasseledelse, planlægning og gennemførelse af en differentieret undervisning, sammenhæng mellem læringen i skole og i praktik, elevaktiverende undervisningsmetoder, praksisrelateret undervisning og pædagogisk brug af it. Uvm.dk 10.11. og 19.11.2014.

ners og Regioners Analyse og Forskning (KORA) i samarbejde med Danmarks Evalueringsinstituttet (EVA) og Danmarks Statistik. I 2014 er gennemført et såkaldt baselineprojekt, som følger den sidste elevårgang efter gammel ordning og danner grundlag for måling af reformens implementering og effekt.

Unge under 25 år med særlige behov har ret til en *særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse (STU)*, som bopælskommunen skal betale – ofte dyre uddannelser på ca. 250.000 kr. pr. fuldtidsstuderende.⁹³ Antal ansøgere kan ikke anfægtes, da personer under 25 år med et handicap eller andre særlige behov siden 2007 har et retskrav på en kommunalt betalt STU. Da forløbet er rettet mod de svageste unge, som ofte har behov for massiv social- eller specialpædagogisk støtte, er fx Aarhus Kommunes budget til STU-området siden 2011 overskredet med 38,1 mio. kr. I disse trange tider for kommunernes økonomi kan området forvente fokus fremover.

Hvordan S-RV-regeringens erhvervsskolereform vil blive videreført, kan måske anes i regeringsgrundlaget for regeringen Løkke II “Sammen for fremtiden”. Heraf fremgår (s. 18-19), at regeringen vil nedsætte en ekspertgruppe, der ud fra målsætningen om, at mindst 25 % skal vælge en erhvervsuddannelse direkte efter 9. eller 10. klasse i 2020 og 30 % i 2025, skal komme med forslag til at forbedre ungdomsuddannelsers indbyrdes sammenhæng. Umiddelbart ser der ikke ud til at være uenighed om målet, men vejene dertil kan vise sig at være ret så forskellige.

Fremdrift og dimensionering i de videregående uddannelser

Sommeren 2015 bragte endnu en gang et rekordstort ansøgertal til de videregående uddannelser med i alt 92.477 ansøgere mod 91.231 i 2014, hvor i alt 65.094 nye studerende påbegyndte en videregående uddannelse.⁹⁴

Et kraftigt fingeraftryk på de videregående uddannelser satte *Kvalitetsudvalget*, som 24. november 2014 udgav sin anden rapport: “Høje mål – fremragende undervisning i videregående uddannelser”.⁹⁵ Mens emnet for udvalgets første rapport fra foråret 2014 var uddannelsessystemets struktur, fokuserede den anden rapport på kvalitet og relevans. Anbefalingerne, der rettede sig mod emner som finansiering, censorordning og optagelsessystem, omhandlede bl.a. en opprioritering af institutionernes undervisning i forhold til deres forskning, en stærkere ministeriel styring af udbud og optag og mindre detailregulering, bl.a. ved forenkling af akkrediteringssystemet og øget bestyrelseskompetence. Blandt de konkrete forslag var bortfald af krav om obligatorisk ekstern censur ved en tredjedel af alle eksamener, så institutionerne selv kunne beslutte omfang af den eksterne censur – en ændring, som Kvalitetsudvalget skønnede ville give en bespa-

⁹³ STU-forløb involverer ofte efterskoler, højskoler, produktionsskoler og værksteder mv. Jyllands-posten.dk 25.6.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2014* s. 196-197.

⁹⁴ Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse 5.7.2015.

⁹⁵ Pressemeddelelse fra Kvalitetsudvalget (Udvalget for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser) 24.11.2014. Politikens kronik 1.12.2014. Se også *Uddannelseshistorie 2014* s. 198-199.

relse på 300-400 mio. kr. årligt – men forslaget fik censorformandskaberne op af stolene for at advare mod forringelsen af de studerendes retssikkerhed. Tidligere uddannelses- og forskningsminister Sofie Carsten Nielsen (RV) valgte derfor at nedsætte et nyt udvalg til belysning af moderniseringsmuligheder i censuren.⁹⁶

Megen debat, navnlig på universitetsområdet, men med udløbere til de korte og mellemlange videregående uddannelser, har drejet sig om *fremdriftsreformen*, som skal få de studerende hurtigere igennem uddannelsessystemet, så de kan komme ud på arbejdsmarkedet i en fart, samt om *dimensioneringen af uddannelserne*, der ved reduktion af antal studiepladser på udvalgte uddannelser skal gelejde de unge ind på studier, som arbejdsmarkedet efterspørger – begge dele en udmøntning af Kvalitetsudvalgets første anbefalinger. Dimensioneringens beregningsnøgle foreskriver således, at uddannelser med høj kandidatledighed skal reducere antallet af studiepladser med 10 %, hvis ledigheden ligger 2-5 % over gennemsnittet, med 20 %, hvis den ligger 5-7,5 % over, og med 30 %, hvis den ligger 7,5-10 % over.⁹⁷ Forslaget mødte dog så stærk politisk modstand, at regeringen en overgang havde et folketingsflertal imod sig; det smuldrede dog, da SF alligevel ikke ville medvirke til, at regeringen blev nedstemt.

I fokus for debatten var ikke mindst bortfaldet fra studieåret 2014-15 af muligheden for at tage relevante *suppleringskurser* efter bacheloreksamen for at justere valget af studieretning med den konsekvens, at de studerende ikke kan fravige deres indgangsvalg på bachelorstudiet og fastlåses til det tilhørende kandidatstudium. Protesterne var mange. Blandt kritikerne var Per Holten-Anderesen, rektor på CBS, “det universitet, der leverer den mest klare økonomiske erhvervsprofil”. Han fremhævede på baggrund af, at en tredjedel af institutionens årlige optag på 3500 kandidatstuderende kommer fra andre universiteter, at det var “politisk ufornuftigt at afskaffe de studerendes muligheder for at skifte vej i deres studium”, fordi de havde “kunnet læse de politiske signaler om, at beskæftigelsen i fremtiden vil være i den private sektor”.⁹⁸ Ved et møde mellem ministeren og universitetsrektorerne 4. november 2014 nåede man dog en slags kompromis, idet reduktionernes omfang blev fastholdt med 3500 pladser på bacheloruddannelserne og med 2400 pladser på kandidatuddannelserne, men nedskæringsperioden blev forlænget fra 2018 til 2020, og universiteterne fik mere indflydelse på, hvilke fag der skrues ned for: Bachelorreduktionerne blev påbegyndt i studieåret 2015-16, men kandidatnedskæringen først fra 2018 – med dagbladet Politikens ord på lederplads: “en skrivebordsøvelse for økonomer” og “en ny knald eller fald-barriere i det videregående uddannelsessystem”, som i særlig grad ram-

⁹⁶ Magisterbladet.dk 23.4. og 7.5.2015.

⁹⁷ Forslaget indgik i Finansministeriets vækstpakkeaftale. Uddannelsesministeriets pressemeddelelse 24.9.2014, Politikens leder 25.9.2014, Politiken.dk 24.10.2014 og Uniavisen.dk 10.12.2014. Se også *Uddannelseshistorie 2014* s. 198-199.

⁹⁸ Politiken 23.10.2014 1. sektion s. 8.

mer humaniora.⁹⁹ Først hen under jul sænkede freden sig så småt, og Sofie Carsten Nielsen (RV) beskrev i et tilbageblik efterårets debat som “temmelig skinger. Ikke mindst i din avis (red.: Politiken) har nogle fremstillet det, som om jeg ville slagte humaniora. Det synes jeg ikke bare er overdrevet, men direkte latterligt (...) Vi skal bare ikke uddanne mange flere, end der er jobs til”.¹⁰⁰

Lovhjemmelen til at dispensere fra suppleringsloftet kom på plads ved 2. behandlingen af L 66, der egentlig handlede om en buket andre emner, nemlig en udbygning af digital information om kvalitet, relevans og beskæftigelsesmuligheder ved videregående uddannelser, herunder indberetning af personoplysninger, forsikringsforhold for gæsteforskere og krav om, at udenlandske ansøgere til videregående uddannelser selv skal sørge for at oversætte deres ansøgningspapirer til dansk. Ved 2. behandlingen blev der så føjet endnu en blomst til denne buket med forslaget om en overgangsordning for *bachelorer i klemme*, fordi de ikke direkte efter bestået bacheloreksamen var begyndt på den kandidatuddannelse, som de i 2014 havde retskrav på, og hvor det efterfølgende “dimensioneringsloft” betød, at optaget i 2015 ikke måtte overstige optaget i 2013. Ændringsforslaget blev af ministeren annonceret allerede ved 1. behandlingen af L 66 og indgik i udvalgsbehandlingen. Sådant blev der altså alligevel fundet en løsning, så suppleringsloftet via enkeltfag kan indgå i adgangsgrundlaget for optagelsen på kandidatuddannelse indtil 31. august 2016.¹⁰¹ Men alt i alt fik universiteterne altså en smule mere tid til at indfase dimensioneringen.

Uroen fortsatte imidlertid, så 28. april 2015 var Sofie Carsten Nielsen (RV) på ny i samråd om emnet, denne gang fordi man foruden suppleringskurserne bl.a. var bekymret for de studerendes muligheder for at opnå erhvervs erfaring via praktik, studiejobs og udlandsophold o.l.¹⁰² Ministeren lagde ved samrådet op til, at universiteterne godt kunne få dispensationsmuligheder, når bare resultatet blev nået, nemlig en nedbringelse af studietiden med 4,3 måneder før 2020. Efter samrådet mente Rosa Lund (EL) dog stadig, at ordningen burde trækkes tilbage, mens de andre samrædsparterier nøjedes med at beklage, at de havde fået en anden reform, end de havde troet og ønsket.

⁹⁹ Uddannelsesministeriets pressemeddelelse og universitetsavisen.dk 4.11.2014 og Politiken 5.11.2014 1. sektion s.3.

¹⁰⁰ Interview af Marie Hjørtdal i Politiken 11.12.2014, 1. sektion s. 10.

¹⁰¹ L 66 Forslag til lov om ændring af universitetsloven og forskellige andre love. (Gennemsigthed i valg af uddannelse, forsikring af gæsteforskere, krav til oversættelse af eksamensbeviser og midlertidig overgangsordning om suppleringsloftet mellem bacheloruuddannelse og kandidatuddannelse). Enstemmigt vedtaget med 104 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KE, UFG). Fremsat 12.11.2014. 1. behandling 25.11.2014. 2. behandling 9.12.2014 og 3. behandling 11.12.2014. Lov nr. 1377 af 16.12.2014. Forslaget udmøntede initiativ nr. 79 i vækstpakkeaftalen. Se også Uddannelses- og Forskningsministeriets pressemeddelelse 7.7.2015.

¹⁰² Samrådet var indkaldt af forligskredspartierne DF, LA og V samt EL. Universitetsavisen.dk 29.4.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2013* s. 156-159 og *Uddannelseshistorie 2014* s. 202.

Det vakte også en vis opmærksomhed, at fremdriftsreformens tvangstilmelding ved Københavns Universitets (KU) vintereksamen 2014-15 mere end fordoblede antallet af *reeksaminationer*, som havde en dumpeprocent på 65,4 % mod 40,9 % i samme termin året før, hvor de studerende stadig selv tilmeldte sig til både eksamen og reeksamen.¹⁰³ Den øgede dumpeprocent kan dog også omfatte inaktive studerende, som ikke har fået meldt sig ud af studiet før eksamen, og som derfor med tvangstilmeldingen er blevet automatisk tilmeldt også til reeksamen. Der er dog uændret ca. 85 % af tilmeldte studerende, som består eksamen i første forsøg. På trods af fremdriftsreformen, som altså har gjort hurtighed til et uddannelsesmål, fremgår det af en komparativ europæisk rapport om *studiegennemførelsestid* i 2013, at danske studerende langt fra er fuldtidsstuderende.¹⁰⁴ Danske bachelorstuderende læser gennemsnitligt 34 timer ugentlig, hvilket er mindre end bachelorstuderende i 14 andre europæiske lande, mens danske kandidatstuderendes gennemsnitlige studietid på 35 timer ugentlig ligger lidt højere end i de fleste andre europæiske lande.

Vækstpakteaftalen har genereret adskillige af samlingens lovforslag og også bl.a. L 91 om, at prækvalifikation kan undlades, når eksisterende universitetsuddannelser sammenlægges til nye.¹⁰⁵ Esben Lunde Larsen (V) anså forslaget for et bidrag til "at afbureaukratisere den i øjeblikket tunge prækvalifikationsproces", mens Per Stig Møller (KF) mente, at det var en overlevelseschance for "de meget smalle uddannelser", fordi de "stadig væk (kan) blive opretholdt, ved at de bliver slået sammen med nogle andre beslægtede smalle områder og derved får den bredde og tyngde, der gør det muligt både at få kvalificerede lærere og få en uddannelse ud i den anden ende, som kan bruges bredere".

Erhvervsakademiuddannelserne er stadig en ansøgermagnet. En række nye tekniske uddannelser blev ministergodkendt efter prækvalifikation og indstillinger fra RUVU, og endelig godkendelse afhænger så af en positiv uddannelsesakkreditering.¹⁰⁶ På det videregående voksen- og efteruddannelsesområde er der i perio-

¹⁰³ Universitetsavisen.dk 10.6.2015.

¹⁰⁴ Eurostudents rapport *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe* sammenligner bl.a. temaer som studietidsforbrug, social baggrund og økonomi. 24 lande har deltaget i undersøgelsen, som i Danmark er gennemført foråret 2013 af Styrelsen for Videregående Uddannelser i samarbejde med Epinion; den er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt over 160.000 studerende i de deltagende lande, heraf ca. 6.700 i Danmark. Ufm.dk 26.2.2015.

¹⁰⁵ L 91 Forslag til lov om ændring af lov om akkreditering af videregående uddannelsesinstitutioner. (Ingen prækvalifikation af nye uddannelser ved sammenlægning af eksisterende uddannelser). Enstemmig vedtaget med 108 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF, ALT). Fremsat 10.12.2014. 1. behandling 15.1.2015. 2. behandling 17.3.2015 og 3. behandling 19.3.2015. Lov nr. 274 af 25.3.2015. Lovforslaget, der var en opfølgning på vækstpakteaftalens initiativ 80, pkt. (a), trådte i kraft den 1.4.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2013* s. 159.

¹⁰⁶ Prækvalifikation, indført 1.7.2013, omfatter en forhåndsvurdering af alle nye videregående uddannelser og udbud som grundlag for ministergodkendelse. Medlemmerne af det rådgivende udvalg for vurdering af udbud af videregående uddannelser (RUVU), som vurderer nye udbuds relevans, skal have bred indsigt i hele det videregående uddannelsesområde og de samfundsøko-

den 2014-20 afsat 357 mio. kr. til mere aktivitet og højere taxametertilskud til de tekniske akademiuddannelser og nedsat deltagerbetaling. Med L 65 har de *kunstneriske og maritime* uddannelsesinstitutioner fået samme regelgrundlag som tilsvarende videregående uddannelsesinstitutioner, bl.a. for at kunne få tilskud til realkompetencevurderinger.¹⁰⁷ Forslaget indeholdt også en ministerbemyndigelse til at fravige kravet om mindst 2 års erhvervs erfaring ved Forsvarets militære diplomuddannelse, så også den kan indgå i efter- og videreuddannelsessystemet for voksne. Endelig kom de videregående maritime uddannelser med L 131 lige som øvrige akademiuddannelser ind under lov om åben uddannelse og lov om erhvervsrettet grunduddannelse og videregående uddannelse for voksne.¹⁰⁸ Der er hermed opnået et mere ensartet styringsgrundlag for de korte videregående uddannelser.

Nedgangstendensen i ansørgertal til læreruddannelsen så i sommeren 2015 omsider ud til at vende, idet *de pædagogiske uddannelser* byttede roller: Ansørgertallet til læreruddannelsen steg efter konstant fald siden 2011 med 13 % i forhold til 2014, mens ansørgertallet til pædagoguddannelsen efter flere års stigning faldt med 8 %. Læreruddannelsens adgangskrav på 7 førte ved optaget i 2014 til, at 12 % af de ansøgere, der var til optagelsessamtale, blev afvist mod 3 % året før. Samtidig har karaktergennemsnittet for de optagne været jævnt stigende fra 6,2 i 2012 over 6,6 i 2013 til 6,9 i 2014.¹⁰⁹ Positivt er det også, at frafaldet for ansøgere til optagelsessamtale i 2013 blev let reduceret fra ca. 20 % til 18 %. Den største frasortering sker dog også på dette område ved, at de indbudte ikke møder op til optagelsessamtalen; det gjaldt 22 % i 2014. Alt i alt ser det dog ud til, at det omsider er ved at lysne for tilgangen til læreruddannelsen.

Læreruddannelsesbekendtgørelsen fra 2013 blev foråret 2015 justeret i overensstemmelse med folkeskolereformen fra 2014, bl.a. med mål for de nye fag håndværk og design samt madkundskab, og der blev tilføjet nye aldersspecialiseringer i engelsk og idræt. Som i folkeskoleregi vakte spørgsmålet om læringsmålstyret

nomiske overvejelser og prioriteringer i forbindelse hermed og indgående kendskab til kompetencebehov på det danske arbejdsmarked. Uddannelses- og Forskningsministeriet.dk 2.7.2015.

¹⁰⁷ L65 Forslag til lov om ændring af lov om åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse) mv. og lov om erhvervsrettet grunduddannelse og videregående uddannelse (videreuddannelsessystemet) for voksne. (Understøttelse af de videregående uddannelsesinstitutioners muligheder for mere og bedre videregående voksen- og efteruddannelse mv.). Enstemmigt vedtaget med 106 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF, UFG). Fremsat 12.11.2014. 1. behandling 25.11.2014. 2. behandling 9.12.2014 og 3. behandling 11.12.2014. Lov nr. 1378 af 16.12.2014. L 65 var en opfølgning på vækstpakkeaftalens initiativ 73 og VEU-pakke-aftalen mellem regeringen, LO og DA om maritim og kunstnerisk efter- og videreuddannelse for faglærte.

¹⁰⁸ L 131 Forslag til lov om ændring af lov om maritime uddannelser og lov om vurdering af udenlandske uddannelses kvalifikationer mv. (*Harmonisering af visse regler for de maritime uddannelser*). Enstemmigt vedtaget med 108 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF, ALT). Fremsat 4.2.2015. 1. behandling 17.2.2015. 2. behandling 14.4.2015 og 3. behandling 16.4.2015. Lov nr. 544 af 29.4.2015.

¹⁰⁹ Folkeskolen.dk 5.8.2014, 13.3., 15.3. og 6.7.2015.

undervisning nogen debat med det resultat, at den læringsmålstyrede undervisning i den færdige bekendtgørelse blev nedtonet i forhold til høringsudkastet, idet den blev flyttet fra de overordnede kompetencemål til de underordnede færdighedsmål i de enkelte fag; samtidig blev censors ansvar for, at den lærerstuderende besidder alle centrale undervisningsfærdigheder understreget. Det blev også aftalt med forligskredsen bag læreruddannelsen, at professionshøjskolerne fremover skal videreudvikle tre områder i uddannelsen: De afsluttende eksamener, de studerendes skriftlige færdigheder og feedback på større opgaver. Desuden skal kompetencemålstyringen evalueres i 2015.¹¹⁰ De tre udviklingsområder skal bl.a. ses i lyset af, at censorerne efter 2014-eksamen kritiserede, at der i den nye læreruddannelse kun er én karakter i dansk, matematik og sprog, selvom fagene har både en mundtlig og en skriftlig del, og at de lærerstuderendes formand Bob Bohlbro påpegede, at de studerende ikke altid får feedback på deres opgaver. På DLF's kongres 2014 blev det med stort flertal vedtaget, at DLF fortsat arbejder for en femårig læreruddannelse på kandidatniveau, ikke som en ren universitetsuddannelse, men i et samarbejde mellem universiteter og professionshøjskoler.¹¹¹ Et eksempel på et sådant samarbejde er allerede etableret mellem Københavns Universitet på Amager (KUA) og professionshøjskolen UCC, som i efterårssemestret 2014 tilbød sine franskstuderende at læse fordybelsesmoduler i fransk sprog på KUA.

Efter at de mellemlange og lange uddannelser i 2014 blev afgrænset fra *statens voksenuddannelsesstøtte* (SVU), er ansøgerantallet faldet mærkbart, og derfor blev SVU-administratortruppen med L 90 koncentreret til VUC'er og professionshøjskoler, mens a-kasserne gled ud. Samtidig blev beskæftigelseskravet forenklet til 26 uger for alle grupper, mens SVU-støtten på folkeskole- og gymnasialt niveau for 20-24-årige blev fastsat til maksimalt 40 uger.¹¹² Der var bred politisk tilslutning til forslaget. Dog kritiserede Jens Henrik Thulesen Dahl (DF) SVU's hjemmeside, som han fandt "grænsede til det pinlige. Vi stiller krav til borgerne om alverdens ting, og vi har selv nogle systemer, som, ja, man næsten skulle tro var løgn", og Merete Riisager (LA) gjorde opmærksom på, at afkortningen i kursusvarighed fra 58 til 40 uger begrænsede specialundervisningen for især ordblinde. Ministeren svarede hertil, at der i praksis kun var få uddannelsessøgende, som udnyttede retten til 58 ugers kurser, og hun lovede, at punktet ville indgå i evalueringen efter en treårig periode. Desuden blev SU-støtten til gym-

¹¹⁰ Bekendtgørelse nr. 593 af 1.5.2015 om *uddannelsen til professionsbachelor som lærer i folkeskolen*. Nyt fra ufm.dk 5.5.2015 og Folkeskolen.dk 5.11.2014 og 6.5.2015.

¹¹¹ Folkeskolen.dk 3.9. og 1.10.2014.

¹¹² L 90 Forslag til lov om ændring af lov om statens voksenuddannelsesstøtte (SVU), lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, ligningsloven og lov om institutioner for almen- og gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse mv. (Forenkling af ordningen vedrørende statens voksenuddannelsesstøtte). Enstemmigt vedtaget med 109 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF, ALT). Fremsat 10.12.2014. 1. behandling 15.1.2015. 2. behandling 17.3.2015 og 3. behandling 19.3.2015. Lov nr. 275 af 25.3.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2014* s. 197-198.

nasial supplerings med L 149 rettet op til igen at omfatte ingeniøruddannelsernes korte adgangskurser, efter at de utilsigtet var faldet ud ved ændringen af SU-loven i 2013.¹¹³

Året bragte også nye mål for *Bologna-processen* ved en europæisk ministerkonference for de 47 Bologna-samarbejdslande 14.-15. maj 2015 i Armeniens hovedstad Jerevan om bl.a. undervisningens kvalitet og relevans, dimittenders jobparathed og internationale mobilitet samt øget fokus på inklusion af studerende fra udsatte socialgrupper; se bilag 5.¹¹⁴ Danmark er allerede godt i gang på alle fire områder. Desuden blev Hviderusland optaget som medlemsland nr. 48.

2015 blev året, hvor Københavns Universitet (KU) for første gang klatrede op i top 100 i den globale *universitetsetelite* ifølge en subranking fra publikationen Times Higher Education Reputation Rankings, hvor KU opnåede en placering som nummer 81-90.¹¹⁵ Den egentlige ranking foreligger efteråret 2015. Året før var KU placeret som nummer 160. Bedste universitet i Norden er Karolinska Institutet i Sverige med en plads som nummer 45. De tre højst placerede universiteter i verden på den nye rankingliste er Harvard som nummer et, derefter Cambridge og Oxford University.

Reformer og kvalitet

Som det fremgår af det foregående, er der på alle uddannelsesniveauer 2014-15 sket en opstramning både fagligt og økonomisk. Spørgsmålet om kvalitet har på alle niveauer været et hot emne, men om strammingerne i praksis har ført til øget kvalitet, afhænger i høj grad af iagttagelsespositionen, og der er næppe tvivl om, at årets ændringer vurderes mere positivt af administratorerne end af aftagerne, dvs. elever, forældre og studerende – for slet ikke at tale om underviserne!

Refleksioner herover kan let bringe tankerne på vildveje og fx genkalde glimt fra valgkampen sommeren 2015, hvor mottoet for et af de større partier var: “Du ved, hvad vi står for”. Samme spørgsmål kunne stilles om og til den netop afdøde Thorning-Schmidt-regering, som i 3½ år med regeringsmagten havde chancen for at etablere et uddannelsesmæssigt retningsskift på uddannelsesområdet. Greb de den? – var det klart, hvad de stod for? Et oplagt svar vil være, at de stod

¹¹³ L 149 Forslag til lov om ændring af SU-loven, lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser og lov om *specialpædagogisk støtte ved videregående uddannelser*. (Statens uddannelsesstøtte til supplerings i forbindelse med adgangskurset til ingeniøruddannelserne, hjemmel til elektronisk at indhente oplysninger fra indkomstregisteret og til at samkøre og sammenstille oplysningerne i kontroløjemed mv.). Enstemmigt vedtaget med 105 stemmer for forslaget (V, S, DF, RV, SF, EL, LA, KF). Fremsat 25.2.2015. 1. behandling 10.3.2015. 2. behandling 5.5.2015 og 3. behandling 7.5.2015. Lov nr. 633 af 12.5.2015. Se også *Uddannelseshistorie 2013* s. 156-159 og *Uddannelseshistorie 2014* s. 201-202.

¹¹⁴ Bologna-processen blev igangsat 1999 for at skabe et fælles europæisk uddannelsesrum (EHEA), hvor studerende, undervisere og forskere kan bevæge sig frit på tværs af landegrænser, og hvor landene har tilnærmet deres videregående uddannelsessystemer til hinanden. Ufm.dk 29.5.2015.

¹¹⁵ Nyheder fra magisterbladet.dk 12.3.2015.

for reformer – mange tiltag er i perioden blevet kaldt reformer. Vurderinger af, om nogle af dem også var det, kræver en længere tidshorisont. Når perioden ses i bakspejlet, var 2012 året, hvor specialundervisningen blev reformeret ved inklusionsloven og læreruddannelsesloven erstattet af en handy bekendtgørelse under professionsuddannelsesloven, i 2013 blev OK13 et håndtag til strammere styring af underviserarbejde i grundskolen og ungdomsuddannelserne, i 2014 kom folkeskolereformen, erhvervsskolereformen og fremdriftsreformen på de videregående uddannelser, og i 2015 var der linet op til en gymnasiereform – som dog er udeblevet indtil videre. Thorning-Schmidt-regeringen har altså gennemført rigtig mange reformer, men spørgsmålet om, hvor meget der herved egentlig blev anderledes, for slet ikke at sige bedre, er knap så enkelt at besvare.

Nu er der så igen kommet nye styrmænd på uddannelses-broen. Vi tror måske, at vi ved, hvad Løkke II-regeringen står for, men fremtiden er som bekendt svær at spå om. Så lad os begrænse os til, hvad vi kan ønske os at huske den for ved endt regeringsperiode. Det kunne fx være en konkret værdsættelse og en oprioritering af uddannelsernes indhold og aktører, ikke kun i ord, men især i gerning – den kommende tids tiltag i uddannelsesverdenen behøver såmænd ikke at blive kaldt reformer, når bare de skaber kvalitet i praksis!

Signe Holm-Larsen, f. 1939, cand. pæd. i fransk. Tidligere lærer, fagkonsulent, skoledirektør og fagredaktør for sprog og pædagogik ved Danmarks Nationalleksikon. Chefredaktør på Kroghs Forlag 2001-07; herefter redaktør ved Dafolo indtil 2012. Egen konsulentvirksomhed vedrørende pædagogiske spørgsmål. Forfatter til bl.a. almen-pædagogiske værker samt undervisningsmaterialer i fransk og latin. Kontakt: PAL-Consult: holmlarsen@mail.dk